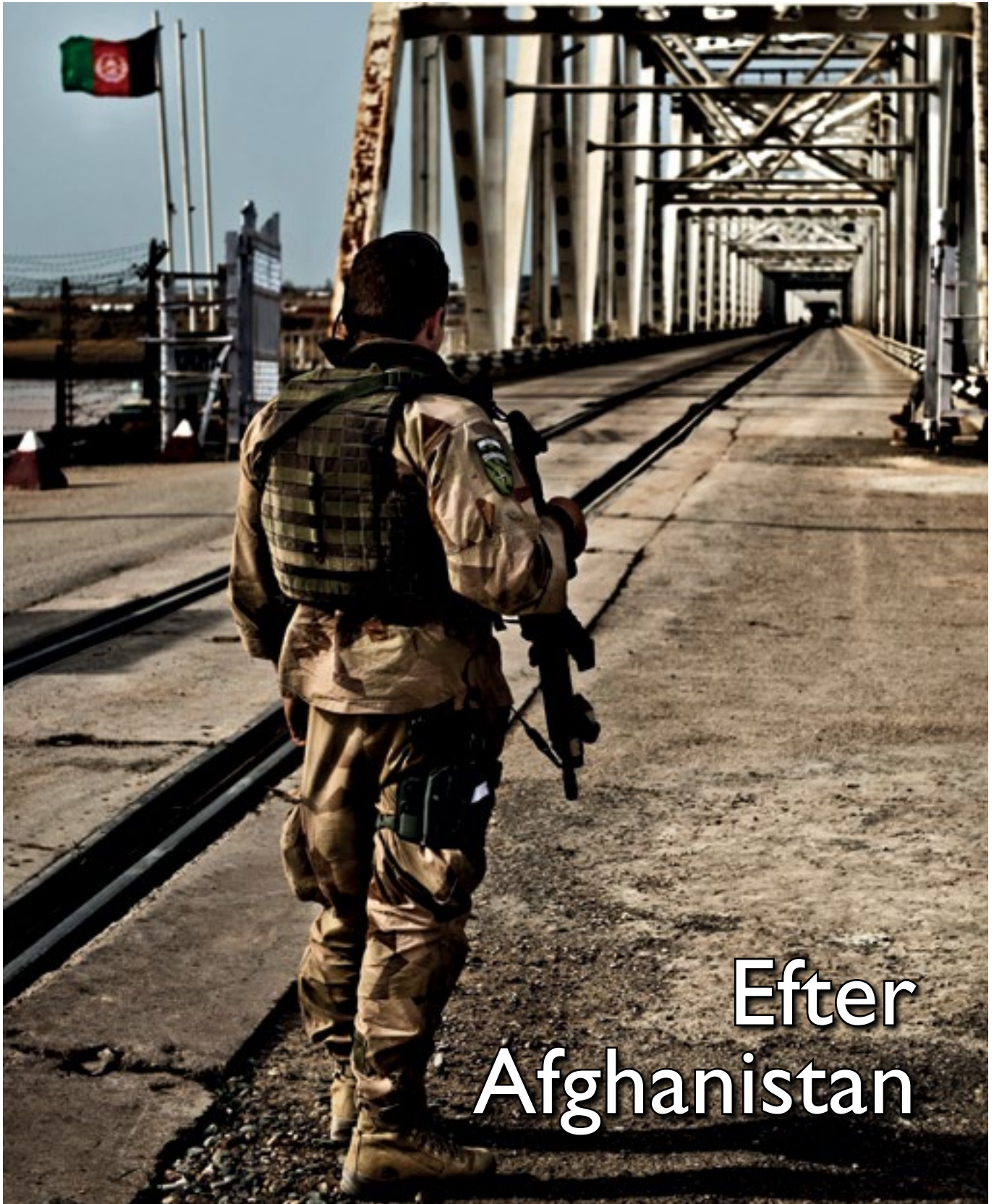

VÅRT FÖRSVAR

Oberoende tidskrift sedan 1890

Nr 3, Oktober 2015

Efter
Afghanistan

GRIPEN

THE COAST IS CLEAR

Gripen is the multi-role fighter of choice. It supports authorities in detecting and reporting activities around their borders, as well as identifying and engaging threats when required. It can carry out air intercept, attack and reconnaissance missions – all in the same sortie if required. Gripen's robust design allows for simple and rapid maintenance, resulting in turnaround times that no other fighter can match. It is the affordable choice and is always ready to fly.

Gripen is the smart fighter. Developed using proven technology and enhanced with new innovations, it is the most high-tech fighter in its class and a perfect example of Saab's *thinking edge* in action.

www.gripen.com

SAAB

VÅRT FÖRSVAR

Oberoende tidskrift för försvar och säkerhet sedan 1890 och utges av Allmänna försvarsföreningen.

Vårt Försvar utkommer med fyra nummer per år. Tidskriften är ett populärvetenskapligt, opolitiskt organ för analys och debatt i försvars- och säkerhetsfrågor.

Ansvarig utgivare:

Ingemar Wahlberg, ordförande
Allmänna försvarsföreningen

Chefredaktör:

Tommy Jeppsson
E-post: chefredaktoren.vf@aff.a.se

Redaktionskommitté:

Claes Arvidsson, Tommy Jeppsson,
Stefan Ring och Cindy Sturesson

Redigering:

Maria Fernsten, Tryckerigruppen AB

Tryck:

Tryckerigruppen AB

Nästa nummer:

4/12 2015

Material:

Publicering av artiklar införda i Vårt Försvar medges med angivande av källan. Tidningen tar inte ansvar för insänt icke beställt material.

Prenumeration:

Helår fyra nummer: 200 SEK.
Pris t o m 25 år: 100 SEK.
Bankgiro 482-8885 eller
Plusgiro 127 11-8

ISSN:

0042 - 2800

Annonser och annonspriser:

Aff:s kansli

Teatergatan 3, 111 48 Stockholm
Telefon: Kanslichefen Bo Jifält
0708-60 87 71
E-post: aff@aff.a.se
www.aff.a.se

Organisationsnummer:

802000-1106

Omslagsbild, foto:

Jimmy Croona, Combat Camera, Försvarsmakten.

Exit Afghanistan

Framtiden för afghanerna utmålas sällan i ljusa pasteller. Det finns starka skäl för detta.

Stabilitet och säkerhet i landet kan bara nås via en fredsprocess som tydligt involverar talibanerna. Detta verkar vara en nästintill utopisk tanke givet dessas interna konflikter om hur man ska förhålla sig till en dialog/ förhandlingar med Kabulregeringen och dennas bundsförvanter, framförallt USA.

I förlängningen innebär situationen fortsatt västlig, inkluderande amerikansk militär närvaro i landet om än med inledande fokus på att bygga upp inhemska afghanska säkerhetsstyrkor och polis. Således fortsatt krig med vidhäftad inhemsk motvilja mot den utländska militära närvaron. Hur länge detta krig kan tänkas pågå är omöjligt att sja om. Är det början på slutet eller slutet på början? En titt i backspegeln uppmuntrar inte och gör att ett fortsatt, tidsmässigt långt utdraget krig framstår som en högoddsare.

Och därmed fortsatt blodsutgjutelse och förluster i människoliv av såväl soldater som civila. I västländer tenderar detta att skapa nationella trauma inrikespolitiskt och säkerhetspolitiskt leda till en aversion mot interventioner. Detta i en situation där stora geopolitiska förändringar i Afghanistans närhet är möjliga, sammanhängande med hur maktförhållandena utvecklas mellan Kina och Indien samt vilken effekt detta och en turbulent inrikespolitisk situation kan påverka stabiliteten i Pakistan.

För Sverige som fortsatt har ett, om än reducerat, militärt styrkebidrag i landet är utgångspunkten för den inhemska debatten oftast det nationella perspektivet medan den

afghanska konflikten har vidare förgreningar till Mellanöstern, Kaukasus och Centralasien. Inte minst den geostrategiska situationen i Mellanöstern med IS framgångar och den katastrofala situationen i Irak gör att Washington sannolikt söker slå vakt om möjligheterna till en närvaro i Afghanistan i syfte att, förutom fortsatt begränsa talibanernas inflytande åstadkomma sammaledes avseende de ryska och kinesiska ambitionerna i regionen.

Afghanistan får också ökande betydelse som basområde för militära insatser i Centralasien och Kaukasus vilket inte minst sammanhänger med lägesutvecklingen i Ukraina. Landet utgör ett geografiskt lämpligt territorium utifrån vilket situationen i Ukraina militärt kan påverkas av Nato/USA.

Detta är ramfaktorer utifrån vilken den svenska diskussionen kring ett exit Afghanistan också borde föras. Med andra ord, utgående från Sveriges roll i ett vidare västligt säkerhetssamarbete.

Sverige blir kvar i Afghanistan med en starkt reducerad militär personalvolym och det civila biståndet fortsätter. Var det värt satsade miljarder? Var det värt insatsen i människoliv och personskador? Det är frågor som också regeringens enmansutredning om Afghanistaninsatsen måste svara på – och Sverige nye ÖB Micael Bydén dra slutsatser av.

22

32

VÅRT FÖRSVAR Nr 3, Oktober 2015

Noterat

5 Johan Larnefeldt
Kinas försvar

Sten Tolgfors om Sverige och Nato

7 Sten Tolgfors
Sverige i Nato ger krigsavhållande effekt
Integrerat försvar i Österjöområdet.

TEMA: Afghanistan – var det värt det?

11 Wilhelm Agrell
Frågetecken kring ett krig som bara blev
Hur fattades besluten?

14 Michael Claesson
Lärdomar av den militära insatsen
Gamla sanningar fungerar.

16 Tormod Heier
Den globale krigen mot terror
Soldatene mistet sin uskyld.

18 Bengt Kristiansson
Krigföring och bistånd hör inte ihop
Den militära kompetensen brister.

20 Allan Widman
Svik inte våra veteraner
Fristående veterancentrum behövs.

Analys och debatt

22 Michael Odenberg
Så här sårbara är vi i Sverige
Samhället lider av el-överkänslighet.

25 Samuel Bergenwall
Den indiska tigern vässar sina klor
Stormakt i vardande.

28 Misse Wester
Människor agerar inte som på film
Paniken är en myt.

30 Håkan Edström, Marcus Mohlin, Anders Oltorp,
Tomas Ries, Jacob Westberg
Nyttja historien i säkerhetspolitisk debatt!
Ryssland kränks inte om vi väljer Nato.

32 Carl Bergqvist
Som så ofta får man hoppas på det bästa
Så blev uppgörelsen om försvaret.

34 Claes Bergström
Danmark ersätter F 16
Beslut fattas i närtid.

35 Lars Gyllenhaal
Svenska medier hänger inte med
Georgien borde varit ögonöppnare.

36 Amanda Wollstad
Små steg bort från självständighet
Anpassning pågår.

Ord i tiden

38 Cindy Stureson
Gränser i ett gränslöst Europa
På flykt från krig.

KINAS FÖRSVAR: FOLKFÖRANKRING OCH EXPEDITIONÄR FÖRMÅGA

Kinas tionde försvarsrelaterade vitbok, en nationell militär strategi, har publicerats. Några utgångspunkter är fredlig utveckling och defensiv försvarspolitik samt att Kina inte eftersträvar expansion. En förutsättning för detta är givetvis att landets ledning ser vissa konflikter – Sydkinesiska/Östkinesiska haven, Taiwan – som inrikesfrågor.

Utrikes intressen nämns tydligare, och med konsekvenser för militära prioriteringar. Markarens och arméns traditionella dominans försvagas, i och med satsningar på marinen och flygvapnet. Utöver detta betonar man små, modulära enheter samt rörlighet och uthållig-

het. De ökande ambitionerna vad gäller expeditionär förmåga kopplas till antipiratooperationer, terrorismbekämpning och humanitära insatser snarare än till krigföring.

Vitboken tar upp oroligheter och terrorism i Tibet och Xinjiang samt påpekar att militären har en aktiv

roll för att värna social stabilitet och upprätthålla partiets makt-position. Här pekar man också på behovet av att stärka banden mellan folket och militären.

Kina bygger inte bara längre murar mot omvärlden. Foto: testing, Shutterstock.

UTMANINGAR MED UPPRORSBEKÄMPNING GENOM OMBUD

Omvärldens ovilja till mer omfattande ingripande mot IS/Daesh har gjort att utbildning och övning av (förhoppningsvis) moderata syriska rebeller ofta betonats från politiskt håll. Detta blev ett svårstartat projekt. Tidigare i år meddelade den amerikanske försvarsministern att man efter de omfattande urvalsprocesserna kunnat

utbilda 54 rebeller. Inte långt därefter medgav Pentagon att man tappat kontakten med många av dessa och inte visste var de befann sig.

I en ny rapport från Center for a New American Security lyfter Dafna H Rand och Stephen Tinkel fram ett antal lärdomar från försöken att utbilda olika sorters

väpnade styrkor under krigen i Irak och Afghanistan. Några problem som lyfts fram är oklara och motstridiga målsättningar, oförmåga att förstå lokala politiska kontexter, samt svårigheter att kombinera civila och militära komponenter – eller frånvaro av civila komponenter.

Bland rekommendationerna finns förslag om ökad aktörssamordning, stärkta civila bidrag, utvärderingar av resultat, samt tydligare prioritering mellan kortsiktiga och långsiktiga mål. Brister på samtliga dessa områden pekas ut som bidragande orsaker till de irakiska säkerhetsstyrkornas kollaps inför IS/Daesh. Försöken att bekämpa uppror och terrorism genom utbildning och stöd kan antas fortsätta.

Militära utbildningsinsatser har ofta haft svaga eller oklara resultat. Foto: DoD, Brian Chaney.

USAs NATIONELLA MILITÄRA STRATEGI

Under sommaren publicerades USA:s nya nationella militära strategi. Dokumentet pekar ut globalisering, teknologispredning och demografiska skiften som särskilt viktiga trender. Dessa möjliggör snabbare informationsspredning och organisering, men kan också driva på sociala spänningar och konkurrens om knappa resurser. Tre nationella militära mål sätts upp: att avskräcka, avvisa eller besegra statliga motståndare, att störa, försvaga eller besegra våldsamma extremistorganisationer samt att stärka USA:s globala nätverk av allierade och partners genom stöd och samarbeten.

Risken för att USA dras in i mellanstatligt krig beskrivs som låg men ökande, och man möter större utmaningar, främst kopplade till Kina. Samtidigt blir blandningen av mellanstatligt och ickestatligt i form av hybridkonflikter en större fråga. Denna utveckling, kombinerad med

*Globalisering och hybrid-hot oroar Pentagon.
Foto: David B Gleason.*

de tre megatrenderna, kan antas göra att värdet av USA:s teknologiska försprång minskar. Landets globala ambitioner kvarstår, men utmanas alltmer.

"I strategi är det viktigt att se på det avlägsna som om det var nära, och att se på det närliggande med distans."

Miyamoto Musashi, 1584–1645.

MAT, SÄKERHET OCH SYSTEMCHOCKER

En ny expertrapport från brittiska Global Food Security programme visar att risken för större chocker i global livsmedelsproduktion kommer att öka trefaldigt till år 2040. Detta till följd av extremväder orsakat av klimatförändringarna. Ökande efterfrågan, kombinerad med det faktum att världens viktigaste handelsgrödor – majs, sojabönor, vete och ris – kommer från ett litet antal storproducerande länder, gör systemet känsligare för störningar. Samtidigt blir värmeböljor, torka, stormar och översvämningar allt vanligare, vilket kan utlösa ett ökande antal produktionschocker i det globala livsmedelssystemet.

FN:s livsmedelsorganisation har redan tidigare pekat på att världens matproduktion behöver öka kraftigt,

och den nyutkomna rapporten skärper varningarna. Riskerna är störst i utvecklingsländer, men effekterna kommer att drabba även mer välmående delar av världen. Det är redan känt att matpriser varit avgörande faktorer för social oro och politiskt våld på ett flertal platser, till exempel inför de arabiska upproren.

*Mat växande källa till konflikt.
Foto: Maks Narodenko, Shutterstock.*

VÄRLDENS HOTBILDER

Klimatförändringarna är det största hotet i världen – åtminstone enligt dess invånare. Detta är en av slutsatserna i en undersökning från Pew Research Center, som har frågat över 45 000 respondenter i 40 länder om deras syn på hot och risker. I synnerhet människor i Afrika, Latinamerika och Asien pekar ut klimatet som en avgörande fråga. Global ekonomisk instabilitet är nummer två på listan över angelägna hot, men ses som nummer ett i några länder, inklusive Ryssland. I Mellanöstern samt OECD-länderna ses IS/Daesh av flertalet som det största hotet, medan Rysslands och Kinas konflikter eller dispyter med sina grannländer generellt framstår som mer regionala angelägenheter.

Johan Larnefeldt bedriver bedriver omvärldsanalys vid Folk och Försvar samt är frilansskribent.

johan.larnefeldt@gmail.com

BALTOPS: Sverige är över tillsammans med Nato. Foto: Anton Thorstensson, Combat Camera, Försvarsmakten.

Sverige i Nato ger krigsavhållande effekt

*Medlemskap i Nato gör att Sverige omfattas av ömsesidiga försvarsförpliktelser och därmed att planering för Natostöd fullt ut genomförs och övas. Natomedlemskap skulle ha en mycket stark krigsavhållande effekt och ge oss en konsekvent säkerhetspolitik. Medlemskap gagnar också våra grannländers säkerhet, skriver **Sten Tolgfors**.*

Den säkerhetspolitiska dynamiken i Europa och Sveriges när-område är påtaglig. Ryssland har frångått samarbetet med väst och medvetet valt att agera i konflikt med EU och Nato. Detta accentuerades då Vladimir Putin återvände till

presidentposten, våren 2012. Han möttes av demonstrationer i ryska städer och låga opinionssiffror. Kreml hade sett hur färgade revolutioner i t ex Ukraina och den arabiska vårens folkliga resning hade vält regimer. Att det aldrig ska ske

ett Majdan-liknande uppror i Ryssland är ett grundläggande motiv för Putins agerande.

Kreml behöver konflikten med Västvärlden, det är så den politiska makten bevaras. Folkligt missnöje med en negativ ekonomisk utveck-

ling avleds i rysk nationalism. Ryssar utomlands ska skyddas, vare sig de vill eller inte. Ryssland anser sig ha rätt till en intressesfär, där fria stater berövas rätten att besluta om sin egen framtid. Krim har olagligen annekterats och kriget i Ukraina fortsätter med tusentals civila och militära döds-offer som följd.

Ryssland genomför destabiliserande insatser mot grannländer och från-träder, eller slutar tillämpa, inter-nationella avtal.

BALTIKUM NÄSTA?

Hot formas både av militär förmåga och politisk vilja att använda den. Ryssland är – trots betydande upp-rustning – fortsatt militärt svagare än Nato och USA. Rysslands för-svarsutgifter är en sjundedel av USA:s. Till detta kommer de europe-iska Natomedlemmarnas anslag.

Politisk vilja att använda militärt våld mot grannländer har redan demonstrerats.

Militär styrka är dock relativ. Om sammanhållningen i Västvärlden minskar så ökar den relativa ryska militära förmågan. Skulle Ryssland lyckas splittra Europa och USA – eller lyckas hindra att beslut i enlighet med Natos Artikel 5 fattas – så ändras ekvationen.

Därför finns vilja att utmana, ur-holka och helst omintetgöra försvars-förpliktelserna i Natostadgans Artikel 5. Det skulle ge Ryssland friare händer att agera i närområdet.

Ingen vet vad som händer närmast i Ukraina, än mindre vad som väntar efter Ukraina. Det finns oro för att det ryska intresset för de baltiska staterna ökar.

Mot ett ökat ryskt agerande gent-emot Estland, Lettland och Litauen

talar att användning av militära maktmedel skulle generera ett militärt svar från Nato enligt Nato-stadgans artikel 5. En ytterst risk-abel situation skulle skapas, med risk för fullskaligt storkrig, som ett konventionellt svagare Ryssland knappast kan vinna.

Men en utmaning av någon baltisk stats integritet skulle – om den inte entydigt besvarades av Nato – bryta ner trovärdigheten i de kollektiva försvarsgarantierna, vilket vore i Rysslands intresse. Denna aspekt ökar risken – men också det möjliga utfallet för Ryssland.

Detta ligger i Rysslands intresse och kan spåras som motiv bakom landets agerande. Inte minst hand-lar det om en begränsning av vilken typ av konflikter som Natos artikel 5 skall anses omfatta. Artikel 5 skall avgränsas till att endast

Sverige deltar men är inte med när besluten fattas. Foto: Anton Thorstensson, Combat Camera, Försvarsmakten.

omfatta konventionella militära krig och konflikter. Ribban för vid vilken konfliktnivå Artikel 5 inträder skall flyttas upp. Därmed skulle stora delar av Rysslands hybridkrigföring falla under eller vid sidan av Natoländernas Artikel 5-åtaganden.

HYBRIDKRIG

Informationsoperationer, IT-angrepp, iscensättande av demonstrationer, upplöpp eller separatistgrupper, beväpning av upprorsmän, användning av energivapnet, ”små gröna män” hör till fientliga aktioner avsedda att underminera ett lands suveränitet som därmed skulle anses falla utanför Natos försvarsförpliktelser.

Hybridkrigföringen är utvecklad för att ligga under Natos ribba för kollektivt försvar. Därför är det nödvändigt att Nato markerar att alla fientliga aktioner riktade mot ett medlemslands suveränitet och säkerhet är en angelägenhet för hela organisationen.

I Moskvas intresse kan också spåras en begränsning av den geografiska utsträckningen av artikel 5. Syftet är att flytta tillämpningen av artikel 5 ut ur Baltikum och gärna Rysslands övriga närområde.

När Ryssland kidnappade en estnisk säkerhetspolis markerades bristande respekt för estnisk suveränitet. Att det gjordes ett par dagar efter president Obamas besök i Estland understryker allvaret.

Ryssland vill sända signalen att Estlands gräns inte försvaras av Nato och gärna att Natos medlemmar själva ska uppleva perspektivet av att försvara Baltikum som hopp-löst.

Natos signal måste vara att artikel 5 gäller lika för samtliga medlemmar. Gemensam luftrumsövervakning, övningsverksamhet och närvaro

på marken underbygger trovärdig-heten i försvarsförpliktelserna.

Dessutom markerar ryska före-trädare återkommande att Ryssland har kärnvapen. Detta är ett sätt att få Natomedlemmar att ställa frågor kring vad de är beredda att offra för andra medlemmars säkerhet. Försvara gärna en medlem men priset kan bli en av era egna städer, är det underliggande budskapet.

Bara i Nato kan ett integrerat försvar för Östersjöområdet skapas.

Ryska resonemang om ”eskalering för att nå de-eskalering” används för att skapa osäkerhet och rädsla. Idén är att en insats med taktiska kärnvapen kan trappa upp en konflikt så mycket att det tvingar en fiende att trappa ner, då ingen vill ta en regional konflikt till kärnvapenkrig. Det är svårt att tillräckligt understryka hur vansinnigt riskabelt detta resonemang är.

PUTIN VILL SPLITTRA

Det är dock ur ett ryskt perspektiv lättare att få Nato ut ur Baltikum genom att skapa politisk osäkerhet och skrämma medlemslän-dernas befolkningar till tveksamhet kring försvar av andra medlems-länder, än att klara den uppgiften med militära medel.

Nato behöver i förebyggande syfte tydliggöra hur ett sådant agerande skulle mötas. Artikel 5 gäller.

Ytterligare en aspekt att ta hänsyn till är viljan att försena och för-hindra beslut om tillämpning av artikel 5.

Ryssland använder informations-operationer för att injicera osäker-

het i EU- och Natoländers nationella beslutssystem. Ingen aktör skall riktigt veta vad det är som pågår i en given situation. De som vill tvivla på rysk inblandning skall hjälpas med argument som stöder tvivlet.

Ryssland odlar relationerna till extrema partier och kritiserade regeringar i EUs och Natos medlemsländer, för att vinna stöd för ryska intressen. Ryssland spelar på skiftande nationella intressen i Europa, t ex används energiexporten för att belöna och straffa regeringar. Ytterst hoppas man att något land skall vara berett att blockera beslut om ökad närvaro i de östra medlemsländerna eller om gemensamma försvarsåtgärder, i en kritisk situation.

Demokratins styrka är viljan till genomtänkta, välunderbyggda och förankrade beslut. Detta kan icke-demokratier försöka vända till en svaghet. Krävs enighet för kritiska beslut räcker det för Ryssland att låsa en enda röst för att hindra beslutet. Detta gör att kostnaden för stöd till partier i EU-länder kan framstå som lågt, jämfört med det möjliga utfallet.

Natoländerna står emot och sannolikheten för att något land, med tanke på de enorma politiska konsekvenserna, skulle dra sig ur är låg. Skulle Natos beslutsprocess i ett kritiskt läge stanna skulle enskilda medlemmar sannolikt agera ändå. Men det skulle skjuta det kollektiva försvarets trovärdighet i sank.

Politisk enighet och beslutsförhet i EU och Nato är fundamentalt viktigt de kommande åren. Därför är entydiga besked från ett enhetligt agerande Europa och USA av grundläggande vikt.

Ryssland vill också hindra utvidgning av främst Nato, men också

av EU är centralt för Moskva. Då Georgien och Ukraina berövades kontroll över delar av sina territorier bromsades deras medlemskapsambitioner. FN-stadgan är dock entydig om staters självbestämmanderätt.

NATO ÄR SÄKERHET

Sverige bygger säkerhet tillsammans med andra. Vi har inte fullt dragit konsekvenserna av detta. Försvarsmakten skall försvara Sverige och svenska intressen i landet, i närområdet och därbortom. Sverige skall försvaras enskilt och tillsammans med andra. Den nationella försvarsplaneringen är efter 2009 års inriktningsbeslut återupptagen.

Försvaret av Sverige sker inte bara innanför gränsen. Sverige vill tillsammans med andra kunna agera i närområdet för att hindra kriser och konflikter från att trappas upp eller spridas, och därmed från att nå svenskt territorium. Skulle kriget nå Sveriges gränser är katastrofen här.

Sedan 2009 har flyg- och marin-stridskrafterna entydigt närområdesinriktats. Armen skall kunna verka i alla tre perspektiven. Förband med hög tillgänglighet, användbarhet, taktisk rörlighet och samverkansförmåga är grundläggande för Försvarsmakten.

Sverige övar regelbundet tillsammans med grannländerna. Vi bygger gemensamma förband, som den Nordiska stridsgruppen. Sverige har gedigen erfarenhet av att uppträda tillsammans med andra i insatser internationellt.

Sverige deltar löpande i multinationella övningar, både i Sverige och utomlands, som BALTOPS, Red Flag och Loyal Arrow. Det svenska försvarets inriktning har ett par gånger utvärderats av Nato inom Partnership and Review Process (PARP).

Utgångspunkten är att inget land i Europa ensamt kan försvara sig mot ett enskilt och uthålligt angrepp från en stormakt som Ryssland. Det ömsesidiga beroendet är påtagligt.

Det går inte att se en situation där ett land i närområdet hotas av angrepp utan att detta påverkar säkerheten för övriga länder i området. Riksdagen har antagit en nationell solidaritetsförklaring, med inspiration från EU-fördragets solidaritetsförklaring. Sverige kommer inte att vara passivt om annat EU-land eller nordiskt land hotas – och vi förutsätter att dessa länder inte kommer stå passiva om Sverige hotas.

Den militära alliansfriheten innebär endast avsaknad av försvarsförpliktelser. Neutralitetsoptionen är sedan länge utmönstrad och har i mycket bred politisk enighet ersatts av en solidarisk säkerhetspolitik.

Sverige är ett av Natos viktigaste partnerländer och riksdagen förväntas inom kort besluta om världsavtalet (Host Nation Support). Det, liksom fördjupade bilaterala samarbeten, är utmärkt. Men först medlemskap i Nato gör att Sverige omfattas av ömsesidiga försvarsförpliktelser och därmed att planering för Natostöd fullt ut genomförs och övas.

Svenskt Natomedlemskap skulle ha en mycket stark krigsavhållande effekt och ge oss en konsekvent säkerhetspolitik. Medlemskap innebär ömsesidiga försvarsgarantier och djupgående försvarsplanering för att verkställa dem.

BRA FÖR GRANNLÄNDERNA

Sveriges säkerhet gynnas av grannländers medlemskap i Nato. Östersjöns östra stränder kan inte som förr utgöra basområde för anfall mot Sverige. Grannländernas säkerhet hänger samman med vår.

Det har dock inte diskuterats hur det svenska utanförskapet påverkar deras säkerhet.

Sverige har genom Norge Nato som granne i väster och norr; genom Danmark, Tyskland och Polen Nato som granne i söder och genom Estland, Lettland, Litauen Nato som granne i öster. Estland har Nato i söder, Ryssland i öster och allianslöshet i norr och väster. Lettland har Nato i norr och söder, Ryssland i öster. Litauen har Nato i norr och delvis söder, men Ryssland i sydväst, Vitryssland i öster, samt allianslöshet i väster. Polen har Nato i väster och söder, delvis i norr, samt gränsar till Vitryssland, Ryssland och Ukraina. I norr finns det alliansfria Sverige.

Nato och Ryssland möts längre norrut i Östersjöområdet än Nato och Sovjetunionen gjorde under kalla kriget. De möts inte vid Västtysklands östra gräns, utan vid Estlands. Det är en strategisk realitet att Nato behöver se säkerheten i Östersjöområdet som en helhet.

Utveckling av östersjöländernas försvarsförmåga är centralt. Östersjöområdets försvarspolitiska fragmentering behöver brytas. Utveckling av ett integrerat försvar skulle höja den operativa effekten och skapa en ny rationalitet i förmågeuppbyggnaden i regionen. Bara i och genom Nato kan ett integrerat försvar för Östersjöområdet skapas.

Ett med Sverige utvidgat Nato skulle höja den krigsavhållande tröskeln i Östersjöregionen. Det är i Sveriges intresse – men också grannländernas.

Sten Tolgfors var försvarsminister 2007-2012 och handelsminister 2006-2007. Idag är han partner i konsultfirman Rud Pedersen.

sten.tolgfors@live.se

Foto: Jimmy Croona, Combat Camera, Försvarsmakten.

Frågetecknen kring ett krig som bara blev

Diskrepansen mellan vad som sades om insatsen och vad den faktiskt kom att innebära reser frågor om centrala element i det säkerhetspolitiska beslutsfattandet. Visste någon egentligen fullt ut hur glidningen över krigströskeln gick till eller var Afghanistan för Sveriges del kriget som bara blev.

Wilhelm Agrell

Den 9 juli 2015 beslöt regeringen att tillsätta en enmansutredare för att utvärdera den långa svenska militära och civila insatsen i Afghanistan från 2001 till det slutliga avvecklandet av ISAF-styrkan vid utgången av 2014. Av alla Sverige internationella insatser är det framförallt Afghanistan som behöver granskas och utvärderas. Skälet är inte bara att det var en stor operation som ligger nära i tiden.

Afghanistan var också en på flera sätt annorlunda insats än tidigare, mer komplex och mer inrikespolitiskt och opinionsmässigt kontroversiell än i tidigare fall. Afghanistan kan för Sveriges del sammanfattas som en enda lång läroprocess och att slutföra denna på ett sakligt och öppet sätt är ett viktigt nationellt intresse.

En första fråga som behöver granskas, och som utredningsdirektiven lägger tonvikt på, är verksamheten i det så kallade Provincial Reconstruction Team i Mazar-e-Sharif som Sverige tog på sig ansvaret för och drev med finländsk (och amerikansk) medverkan. Tanken var god, åtminstone i princip. Sverige skulle bedriva civila återuppbyggnads- och biståndsinsatser medan Försvarsmakten stod för säkerheten, eller snarare stöttade de afghanska säkerhetsstyrkor som skulle göra detta.

Ett av den svenska Afghanistaninsatsens stora mysterier är varför detta ambitiösa civil-militära samverkansprojekt inte fungerade, vilket ett antal granskningar och utvärderingar under resans gång påpekade och praktiskt taget varje kontingentschef klagade sin nöd över i respektive slutrapport.

TEMA: Afghanistan – var det värt det?

Det svenska totalförsvaret gällde en gång för att vara världsmästare – låt vara självutnämnd – i civil-militär samverkan. Men Sverige förefaller paradoxalt nog ha haft större problem än åtskilliga andra att få grepp om det förvisso vaga PRT-konceptet, men också att rätta till uppenbara och tydligt identifierade brister.

Felet fanns inte i Afghanistan utan, som en välplacerad källa uttryckt det, i den speciellt maligna form av klansamhälle som det svenska regeringskansliet utgör. Här finns av allt att döma lärdomar med giltighet långt utanför Afghanistaninsatsen.

En andra fråga av stor principiell betydelse rör hur insatsen bedrevs inåt och beskrevs utåt. Inledningsvis var detta inte något stort problem, Afghanistan var en svensk internationell insats bland andra och inte specifikt kontroversiell. Men bilden ändrades i takt med att säkerhetsläget i norra Afghanistan försämrades och USA tog ett fastare grepp om ISAF och genomdrev en övergång till aktiv upprorsbekämpning enligt det från Irak-

kriget övertagna konceptet för "Counter-Insurgency Warfare".

Med ökande risk för egna förluster och den glidande övergången till aktiva stridsinsatser blev Afghanistan inrikespolitiskt känsligt. Liksom i flera andra länder i ISAF-koalitionen kunde ett skifte i opinionen dra undan den politiska mattan för insatsen. Föga klagande uttalanden och undanglidande propositionstexter kan ses som ett sätt att hantera detta dilemma, med ett växande demokratiskt underskott som följd.

Men diskrepansen mellan vad som sades om insatsen och vad den faktiskt kom att innebära reser också frågor om centrala element i det säkerhetspolitiska beslutsfattandet. Visste någon egentligen fullt ut hur glidningen över krigströskeln gick till eller var Afghanistan för Sveriges del kriget som bara blev, en konsekvens av successiva beslut och icke-beslut i en insats vars utformning Sverige hade begränsad kontroll över och insyn i?

*USA har varit ett nära partnerland till Sverige under insatsen i Afghanistan. Foto: USMC
Photo by Joseph Scanian.*

Bakom kulisserna förekom också ett spel med starka och detaljerade amerikanska påtryckningar. En utredning måste här gå längre än till propositoner och strategidokument för att komma åt centrala frågor om demokratiskt beslutsfattande och suveränitet.

En tredje och helt fundamental fråga är vad den svenska Afghanistaninsatsen åstadkom, om den i någon mening var värd de kostnader och det engagemang som lades ner. Blev Afghanistan bättre och säkrare? Lyckades man "göra skillnad"?

I direktiven till den tillsatta utredningen pekar man på svårigheterna att göra en sådan värdering. Sverige ingick som en relativt liten del i en stor internationell koalition. Går den svenska insatsen att brytas loss och värderas separat? Sannolikt inte. Det som till en del kan gå att värdera är vad hela den samlade internationella insatsen civilt och militärt efterlämnat för slutresultat.

Men en utvärdering av det specifikt svenska riskerar här att bli ett uppradande av detaljresultat på myndighetsnivå, vars utfall bara kan värderas utifrån helheten.

På Balkan byggde Sverige förläggningar för internflyktingar i Krajina och Srebrenica, men allt sveptes bort av krigsoperationer och folkmord. Var förläggningarna en framgång eller ett utslag av vad som i bästa fall var välvillig kortsynthet?

Alla goda ambitioner till trots så fanns ohjälpligt ett fundament av önsketänkande och självöverskattning i det stora internationella Afghanistan-projekt som Sverige

kom att verka inom. Det är svårt att ur händelseutvecklingen i Afghanistan efter avslutandet av ISAF-operationen utläsa något annat än att ett drygt decennium av säkerhets- och statsbyggande arbete inte alls gett de genomgripande och bestående resultat som man inledningsvis föreställde sig.

Kvar finns de gamla krigsherrarna från 1990-talet, korruptionen, rättslösheten och den narkotikaekonomi som endast missväxt tycks kunna bita på.

Det internationella samfundet inledde med ett lätt fotavtryck i tron att Afghanistan var ett vunnet krig och ett land som med lite hjälp snabbt skulle demokratiseras

och reformeras. Inte heller det tunga fotavtryck som kom i och med den massiva amerikanska interventionen och tillämpandet av COIN tycks ha lämnat några bestående spår.

FN-organet UNAMAs rapporter visar hur säkerhetsläget kontinuerligt försämrats och hur centralregeringen i praktiken förlorar kontrollen över allt större delar

av landet, som tillfälligt eller permanent kan tas över av de talibaner som ISAF gång på gång trodde sig ha besegrat och drivit bort.

Wilhelm Agrell är professor i underrättelseanalys vid Lunds universitet. Han har skrivit *Ett krig här och nu. Sveriges väg till väpnad konflikt i Afghanistan* (Atlantis 2013).

wilhelm.agrell@fpi.lu.se

”Goda ambitioner till trots så fanns ett fundament av önsketänkande och självöverskattning.

Välkomna att söka bidrag för åtgärder som bidrar till stärkandet av Sveriges försvar och fredsbevarande åtgärder.

Berättigade att söka är frivilliga försvarsorganisationer och organisationer som verkar för stöd till samhälle och individer. Ansökningar till Källvikenstiftelsen kan göras under två perioder per år:

1 april – 1 september och 1 oktober – 1 mars.

För ansökningsformulär och mer information, se hemsidan.

Källvikenstiftelsen • Pionjärvägen 6 • 451 34 Uddevalla • info@kallvikenstiftelsen.se • www.kallvikenstiftelsen.se

Lärdomar av den militära insatsen

Den kanske viktigaste lärdomen av alla torde vara att ”gamla sanningar fortfarande fungerar”, att insatsen i Afghanistan aldrig var något ”hokus pokus” utan att traditionell stridsteknik och taktik med vissa miljö- och hotmässigt betingade anpassningsåtgärder visade sig fungera.

Michael Claesson

Den FN-mandaterade, av Nato ledda International Assistance Force (ISAF)-insatsen i Afghanistan och det tillhörande svenska styrkebidraget, avslutades i december 2014. En ny Natoledd insats inleddes, Resolute Support Mission (RSM), också den med ett svenskt styrkebidrag, men avsevärt mindre och med fokus på stöd och mentorskap åt de afghanska säkerhetsstyrkorna. Från start till avslut tjänstgjorde ca 9 000 svenskar i ISAF. Insatsen i Afghanistan har format en generation svenska soldater och officerare, främst ur armén. Erfarenheterna och lärdomarna kommer under lång tid att präglade en stor del av Försvarsmaktens personal.

Artikeln är min bild av de operativa och taktiska erfarenheter som jag bedömer kan ge kvarstående effekter. Såväl regeringen som Försvarsmakten bedriver för närvarande ett analysarbete avseende både den samlade svenska insatsen i Afghanistan och de rent militära aspekterna av det svenska bidraget. Följaktligen gör jag inget anspråk på att vara heltäckande i mina bedömningar och vill inte föregripa framtida slutsatser.

Insatsens komplexitet och säkerhetsmässiga utmaningar samt logistiska och miljömässiga utmaningar, kom att driva på relationen mellan partnerländer med substantiella truppbidrag och Nato. Insatsen i

Afghanistan blev ett lackmustest på Natos förmåga att leda en komplex militär krishanteringsinsats långt från medlemsländernas hemmabaser.

Huvuddelen av de svenska förbandsbidragen som getts taktiska uppgifter, deltog i det svenskleda regionala återuppbyggnadsteamet, Provincial Reconstruction Team (PRT) med bas i Mazar-e-Sharif i norra Afghanistan. Verksamheten stod under åren 2006-2014 under tysk regional ledning. Via denna erhöll svenska förband understödande resurser i form av underrättelser, flygunderstöd etcetera. Efter de amerikanska förstärkningar som tillfördes 2010, ökade förutsättningarna och möjligheterna att erhålla kvalitativt understöd från högre chef.

Den hårdnande miljön ifråga om komplexa eldöverfall och asymmetriska hot, medförde ökat fokus på stridsteknisk nivå. Vidare fortsatte utveckling och anpassning av metoder och stridsteknik för avsutten strid och strid från lätta fordon. En rad åtgärder vidtogs inom materielområdet bl a avseende personlig utrustning. Stor kraft lades på enskild soldats förmåga samt förmåga i grupp och pluton. Insatsmiljön innebar fokuserad träning på soldat-, stridspar-, grupp- och plutonsnivå.

Såväl soldater som officerare med olika roller i förband och staber ställdes inför kravet att kunna fungera som soldat, vilket bedöms lämna ett långvarigt avtryck bland soldater och officerare. Förmågan att ta hand om sig

Lärerika år. Foto: Jimmy Croona, Combat Camera, Försvarsmakten.

själv och sina kamrater i strid är bottenplattan för varje markstridsförband.

På taktisk nivå gavs svenska chefer tillgång till en gradvis omfattande understödjande nationell förmågepalett bestående av stridsflyg, helikoptrar, obemannade flygfarkoster för spaning och underrättelseinhämtning, fältarbetsresurser mm. Detta innebar taktiska fördelar, men ställde höga krav på förmågan att leda sammansatta operationer med många förmågor. Kraven på både teknisk och individuell interoperabilitet var omfattande bl a ifråga om ledning och ledningsmetoder som en förutsättning för att kunna bringa delsystemen till verkan.

Under insatsens senare del tillfördes kvalificerade underrättelseförmågor med uppgift att inhämta, bearbeta och delge kvalificerade underrättelser såväl inom det svenska truppbidraget som inom ISAF som helhet. Denna förmåga har bl a lagts till grund för pågående svenska förbandsbidrag till den FN-ledda insatsen i Mali.

Det svenska förbandet kom att efter hand att utveckla förmåga till såväl taktiska förflyttningar med helikopter som avsutten förflyttning och strid samt strid från stridsfordon. Det ständigt närvarande minhotet ställde stora krav på förberedelser och analys av både terräng och motståndare.

Omhändertagandet av skadad samt sjukvården i fält, både materiellt och metodmässigt baserat på Nato-standarder utvecklades starkt. Kontinuerlig metodutveckling inom vad som benämns ”mjuka frågor” som civil-militär samverkan, kulturell förståelse och gender-aspekter, bidrog till förstärkta effekter och gav omfattande lärdomar med koppling till stabiliserande metoder.

Insatsmiljön i en stabiliseringsinsats som ISAF med en nog så otäck, men sammantaget och ifråga om militära förmågor, okvalificerad motståndare, så innebar många års fokus på denna typ av insats att soldater och framförallt chefer på olika nivåer vände sig av att tänka på t ex lufthotbilden.

Vi måste väga av i tillämpningen av våra doktriner och reglementen hur vi förhåller oss till offensiv, defensiv och stabiliserande metod utgående från uppgift och kontext. Aktiviteter och åtgärder som var legio i Afghanistan behöver ses i ett annat ljus vid försvar av svenskt territorium. Det ena talar inte emot det andra, det är en fråga om anpassning som måste påtalas och drivas av chefer på olika nivåer.

Utan att någon övergripande erfarenhetsanalys ännu färdigställts avseende Sveriges insats inom ramen för ISAF, kan det konstateras att insatsen på ett tydligt sätt bidragit till en forcerad utveckling av stridsteknik på lägre nivåer, ifråga om utformning av personlig soldatutrustning, kunskap om och metoder för hantering av minhotet samt kvalificerat underrättelsearbete i komplexa miljöer. Svenska förband har inom ramen för insatsen visat hög grad av interoperabilitet avseende teknik, doktrin och metoder.

Den kanske viktigaste lärdomen av alla torde vara att ”gamla sanningar fortfarande fungerar”, dvs. att insatsen i Afghanistan aldrig var något ”hokus pokus” utan att traditionell stridsteknik och taktik med vissa miljö- och hotmässigt betingade anpassningsåtgärder visade sig fungera.

Michael Claesson är brigadgeneral och var 2012-13 chef för den svenska kontingenten i ISAF (FS 24).

michael.claesson@mil.se

Den globale krigen mot terror

Vi har i dag tusenvis av soldater som vet hva det vil si "å krige". Soldatene ser ikke bare på seg selv som et "nasjonalt nødvergeinstrument". Etter 15 år i Afghanistan har store deler av soldatmassen "mistet sin uskyld". De har utviklet seg fra "hjemlandsforsvarere" til å bli en sterk, uavhengig og kombattant profesjon.

Tormod Heier

Det er liten tvil om at 15 år i Afghanistan har påvirket våre soldater. Men hvordan, og på hvilken måte skiller soldatene seg fra før "krigen mot terror" startet i 2001?

Under den kalde krigen og langt inn på 1990-tallet hadde svenske og norske soldater liten eller ingen krigserfaring. Begge land var svært tilbakeholdne – både med å stille soldater til rådighet for stormaktene, og med å sende dem inn i kriger. Skandinaviske soldater hadde riktignok vært i trefninger som kostet liv, blant annet under patruljeoppdrag for FN i Libanon på 1980- og 1990-tallet. Risikable oppdrag ble også gitt under Natos krigføring på Balkan.

Men likevel: Skarpe operasjoner på liv og død var forbeholdt de få. For dette var svenske og norske myndigheter mest bekvemme med. Soldatenes defensive og territoriale forankring speilet nemlig bildet av oss selv, som «fredsnasjoner» tuftet på idealer og gode hensikter.

Soldatenes "humanitære innretning" kom blant annet til uttrykk under den første Gulfkrigen i 1991. I følge den norske forsvarsministeren Johan Jørgen Holst var det unaturlig for Norge å stille med kampstyrker. Soldatene var ikke trent, ei heller utrustet eller mentalt skikket for å klare seg på en moderne slagmark.

Bidraget, et norsk feltsykehus, måtte ligge minst 160 kilometer fra frontlinjen. Kystvaktskipet fikk ikke seile nærmere enn 800 km fra Kuwait, der trusselen var minst.

Men i kjølvannet av terrorangrepene mot USA tiåret etter fikk svenske og norske soldater en tydeligere rolle i

utenrikspolitikken vår. Den europeiske sikkerhetsgarantisten gjennom 50 år, USA, sa klart ifra: "Stand up and be counted" – nå er det "pay back time". Sverige og Norge, så vel som resten av Europa, måtte aktivt ut og bekjempe terrorismen – selv langt utenfor egne grenser.

Til dette trengtes profesjonelle soldater, og disse fikk i tillegg drahjelp fra et nytt innenrikspolitisk landskap i Norden. En ny tidsånd, med en fornyet tro på vestlige verdiers fortrefelighet, gjorde at begge var med da «det nye» Afghanistan skulle demokratiseres. Det skandinaviske synet på egne soldater skiftet med dette gradvis karakter. Fra å være "fedrelandsforsvarere" i Nord-Europa skulle soldatene inn i "den globale krigen mot terror". Dette skjedde på en slagmark uten sikre flanker, bakre områder eller demilitariserte soner.

Hvordan påvirket dette soldatene? Først og fremst på grunn av ett enkeltstående faktum: Vi har i dag tusenvis av soldater som vet hva det vil si "å krige". Soldatene ser ikke bare på seg selv som et "nasjonalt nødvergeinstrument". Etter 15 år i Afghanistan har store deler av soldatmassen "mistet sin uskyld". De har utviklet seg fra "hjemlandsforsvarere" til å bli en sterk, uavhengig og kombattant profesjon. Fellesnevneren er kamperfaring.

Hvordan kommer den til uttrykk? De to profesjonsvariablene til den amerikanske statsviteren Samuel Huntington – ekspertise og ansvar – kan hjelpe oss og forstå hamskiftet.

Soldatene i Sverige og Norge har fått større aksept for at soldatyrket har blitt en selvstendig profesjon i samfunnet. Behovet for mer ekspertise har blant

Afghanistaninsatsen har inneburit att de norska och svenska soldaterna har professionaliserats. Foto: Jimmy Croona, Combat Camera, Försvarsmakten.

annet oppstått fordi krigen i Afghanistan viste seg farligere enn først antatt. Dessuten var operasjonene dramatisk forskjellig fra krigen de egentlig var trent for hjemme.

Samtidig ble det kjøpt inn mengder med nytt og mer sofistikert materiell (f eks optikk, lasere, droner, GPS'er, IKT-systemer) som var kompetansekrevende. Dette øker behovet for flere soldater med lang teknisk fagutdanning og operativ erfaring. Folkeforsvarets rolle som "soldatfabrikk" for vernepliktige "enhetssoldater" var dermed passé.

Til gjengjeld har det vokst frem et større ønske blant soldater om å "dra ut i krig". Dels for å bygge relevant erfaring. Men også for å synliggjøre nytten av egen forsvarsgren i den interne kampen om knappe bevilgninger. Slik innsats var et "sidespor" i den militære karrieren på 1980- og 90-tallet fordi defensiv "fredsbevaring" ikke hadde status.

Men så snart operasjonene fikk en mer offensiv og kombattant karakter på 2000-tallet, med robust "fredsoppretting", ble det attraktivt å søke seg ut for å få realistisk kamperfaring.

Med strengere krav til ekspertise oppstår også nye normer og "moralske bærebjelker". I Mazar-e Sharif vil ikke soldatene dø for "konge og fedreland". Til det er de politiske målene for subtile, perifere og skiftende: I starten skulle terror bekjempes. Deretter skulle staten bygges opp. Til sist, som del av Vestens "exit-strategi", skulle lokale sikkerhetsstyrker trenes. Med slik vingling må andre mekanismer tas i bruk for å "sveise" soldatene sammen.

Å ta ansvar for hverandre innad i troppen blir i dermed viktigere enn å ofre liv og helse for et urealistisk prosjekt i Sentral-Asia. For å sitere tidligere forsvarssjef i Norge Sverre Diesen, "når livet skal risikeres for ting som et flertall av befolkningen kanskje har et nokså likegyldig forhold til, og godt kan greie seg uten", sier det seg selv at den "moralske bærebjelken" endres. Soldatens æreskodeks knyttes ikke bare til forsvar av "hus og hjem" i nord.

Ansvaret føles vel så tungt når frykten for ikke å strekke til inntreffer, fordi kompisens skjebne legges i dine hender under et uventet bakholdsangrep.

Krigen som våre cirka 15 000 Afghanistan-veteraner har følt på kroppen har gjort noe med våre soldater. De minner mer om en sammensveiset familie, slik vi så dem på 1600- og 1700-tallet. Tradisjoner, parader og minnemarkeringer fra felles opplevelser i Afghanistan har endret soldatens syn på seg selv – og vårt syn på dem. Rolleforståelsen er mer sammensatt, men også mer offensiv og kombattant. Soldatens identitet har forskjøvet seg, fra det ensidige nasjonale og territorielle til det profesjonelle og regimentsvis.

Samhold, offervilje, disiplin, mot og styrke har blitt vel så viktig som kollektiv dugnadsånd for "konge og fedreland".

Tormod Heier är överstelöjtnant och fil dr. Han tjänstgör vid Försvarshögskolan i Oslo.

theier@fhs.mil.no

Krigföring och bistånd hör inte ihop

En bild av civil-militär samverkan. Foto: Alexander Karlsson, Försvarsmakten.

Afghanistan har alltsedan den sovjetiska ockupationen befunnit sig i krig och konflikt. Konfliktytorna har varit många. Sociala, klanmässiga, etniska, ekonomiska, geografiska, och ideologiska. För en framgångsrik biståndsaktör har det varit väsentligt att kunna agera utan att elda på lokala motsättningar.

Bengt Kristiansson

Biståndet till Afghanistan efter den USA-ledda inmarschen 2001 har varit stort, räknat i pengar, omfattning och närvaro. Humanitärt och utvecklingsinriktat bistånd har skett parallellt och blandats med militära insatser. Kostnaderna för de internationella militära insatserna har överstigit de civila, ofta i proportionerna 100 till 7. För de svenska insatserna har skillnaden varit betydligt mindre.

Ett stort antal aktörer har funnits. Bi- och multilaterala biståndsorganisationer, entreprenörer, enskilda organisationer (NGO) den USA ledda militära insatsen, Operation Enduring Freedom (OEF), den FN-mandaterade Nato-ledda insatsen (ISAF), Provincial Reconstruction Teams (PRT), Världsbanken, EU, FN etc och en givarberoende regering. Alla hade egna agendor.

Afghanistan är geografiskt och kulturellt heterogent. Samma insats kan resultera i olika utfall i olika landsdelar. En helhetsbild är omöjlig att ge och jag begränsar mig här till personligt förvärvade perspektiv.

Vad har uppnåtts under dessa år i Afghanistan? Ökad skolgång, lägre mödradödlighet, ökad medellivslängd, större tillgång till dricksvatten, utbyggd sjuk- och hälsovård med ökad tillgänglighet, förbättrad infrastruktur och kommunikationer är väldokumenterade förbättringar. Hur har biståndet bidragit till detta?

Svenska Afghanistankommittén (SAK) är en av många aktörer och har del i framgångarna inom sina verksamhetsområden. SAKs historia i landet spelar roll. SAK började sin verksamhet med humanitära insatser under den sovjetiska ockupationen. Dessa ersattes gradvis av

TEMA: Afghanistan – var det värt det?

ett långsiktigt utvecklingsbistånd i stora delar av landet. Den förankrades i lokalsamhället, som tog ett tydligt ansvar och ägarskap. SAK visade uthållighet i insatserna, respekt för afghansk kultur och byggde upp bred förankring och kompetens.

Utöver verksamhet inom hälso- och utbildningssektorerna och för människor med funktionsnedsättning, så har SAKs rättighetsbaserade perspektiv lett till ökade insatser för försörjningsmöjligheter, lokal samhällsstyrning och folkligt och politiskt engagemang. SAK antog nyligen en ny strategisk plan med en tydlig sådan inriktning.

Afghanistan har alltsedan den sovjetiska ockupationen befunnit sig i krig och konflikt. Konfliktytorna har varit många. Sociala, klanmässiga, etniska, ekonomiska, geografiska, och ideologiska. För en framgångsrik biståndsaktör har det varit väsentligt att kunna agera utan att elda på befintliga lokala motsättningar. Förmåga att ”läsa av” miljöerna på alla nivåer är nödvändig.

Att inte bidra till ökad konflikt genom sin insats har varit avgörande för framgång. Om förhandling och överenskommelse inte kunnat uppnås så har insatsen fått anstå, eller vänta tills enighet om lokalsamhällets ägarskap och ansvar kunnat etableras.

Detta förhållningssätt har också givit SAK trovärdighet och acceptans bland olika etniska och språkliga grupper och i många lokalsamhällen. Det har också gett SAK legitimitet och beskydd. De afghanska lokalsamhällena har om och om igen visat förmåga att ge traditionellt beskydd till ”vänner och gäster”. När upprorsmän finns i trakten med risk för väpnad aktivitet och kidnappning ska inte SAK skicka dit personal.

SAKs projekt ska skyddas. När kidnappning av lokal personal eller stölder utförs så har SAK kunnat räkna med att lokalsamhällenas byrå och ledare sköter förhandlingar och återställer ordningen. Under de gångna åren har SAK kunnat fortsätta bedriva praktiskt taget hela sin verksamhet och till och med utvidgat den. Budgeten har ökat från knappt 100 miljoner kronor till över 250. När uppföljning på fältet inte kunnat göras av säkerhetsskäl har de ersatts med ”tredje-parts monitorering”.

Samordning eller samarbete? Bristen på enhetlighet har illustrerats tydligt i Afghanistan. De militära styrkorna liksom de olika nationellt ledda PRT-enheterna utformade sina respektive civil-militära

samverkansformer på olika sätt. Biståndsorganisationerna svarade med stor variation. Vissa NGOs vägrade att ingå i någon som helst samverkan, andra gjorde så motvilligt och ett antal formades endast för att tjäna som civil partner till militären.

Militära biståndsinsatser varierade från småprojekt som en fotbollsplan eller bro till stora skolbyggen, polisstationer, vägar etc. I de senare exemplen tydliggjordes att militärens kompetens att bedriva utvecklingsbistånd hade allvarliga begränsningar.

Jag har personligen bevittnat flera olyckliga biståndsinsatser som olika (dock icke svenskt) PRT engagerat sig i (med eller utan stöd av NGO). Skolor där skolor redan fanns och inte behövdes, avbrutna projekt av olika slag när de militära prioriteringarna skiftade, bruk av hälsokliniker och skolor som bas för militära operationer, moskébygge till islamistiska extremister osv.

SAK valde att inte bli partner till militärens ”civila” insatser. Skälen är välkända: utländsk militär i Afghanistan utgör en del av en pågående konflikt. SAKs trovärdighet i det afghanska samhället skulle allvarligt skadas om vi blev del av en stridande part. ISAF kom att sam-

mansmälta med OEF och ingen kunde längre skilja krigförande från fredsfrämjande. Kanske skulle utfallet blivit bättre om den fredsbevarande styrkan varit FN-ledd och förblivit tydligt skild från den krigförande.

Har de internationella insatserna bidragit till utveckling och stabilitet? Säkerhetsläget för afghanerna är sämre än på länge med 1 600 civila offer bara de första sex månaderna 2015. Talibanerna visar inga tecken på att vara besegrade. Landets ekonomi är svag, liksom statsapparaten. Korruptionen är utbredd. Det är fortsatta problem med fattigdom, bristande hälsa, otillräckligt med skolor o s v. För afghanen i gemen återstår mycket att önska. Och för biståndet mycket att göra, nämnda framsteg till trots.

Med mindre krigföring och mer civilt bistånd skulle situationen idag kunnat vara annorlunda.

Bengt Kristiansson är med och fil dr, och var åren 2002-2008 generalsekreterare i Svenska Afghanistankommittén.

bengt.kristiansson@yahoo.com

Svik inte våra veteraner

Vi vet inte hur många veteraner det finns, var och hur många gånger de varit insatta eller vilka skador och besvär som tjänstgöringen kan ha orsakat.

Allan Widman

Veteranmonumentet "Restare" – ett nationalmonument där veteranerna hedras. Foto: Kim Svensson, Försvarsmakten.

Den senaste veteranutredningen hade två uppdrag. Det första gällde om och på vilket sätt som veteraner i civila insatser skulle kunna omfattas av det stöd som veteransoldater åtnjuter sedan lagändringarna från 2011. Det andra gällde en uppföljning och eventuella kompletteringar av regelverket för veteransoldater.

Många civila myndigheter skickar personal till internationella insatser. Oftast är dessa helt civila. Ibland tjänstgör civila sida vid sida med soldater i militära insatser. Polis, Folke Bernadotte Akademin, MSB är några myndigheter med omfattande utlandsverksamhet. Också tullen, Skatteverket, Kriminalvårdsstyrelsen och Lantmäteriverket sänder mer eller mindre regelbundet sina anställda utomlands i insatser där villkoren påminner om de som gäller för internationellt insatta soldater.

Att många myndigheter och i stort sett varje departement berördes av frågan om en veteranpolitik på den civila sidan återspeglades i utredningens sammansätt-

ning. Under utredningstiden kom ett tjugotal experter och sakkunniga att tjänstgöra. Vare sig i del- eller slutbetänkandet inlämnades några avvikande meningar.

Utredningen lämnade, med det militära regelverket som förebild, ett förslag på veteranpolitik även för anställda i civila insatser där risker och påfrestningar är sådana att det är motiverat. För den som betvivlar att risker och utsatthet även finns på den civila sidan räcker det att prata med någon av de svenska sjuksköterskor som tjänstgjort under Ebola-epidemin i Västafrika. Deras berättelser och upplevelser stämmer väl med de som Afghanistan-veteraner vittnar om.

I alla delar var det inte möjligt att likställa stöd och hjälp för soldater och civila tjänstemän. Civilt har stödet i stor utsträckning utvecklats genom kollektivavtal, medan den militära verksamheten varit mer lagbunden. Utredningen ville i så liten utsträckning som möjligt ändra i en fungerande ordning och därför blev förslaget till civil veteranlagstiftning något mer begränsad. Viktiga delar, såsom rätt till i tid obegränsad rehabilitering,

uppföljningsansvar och stöd till anhöriga är dock desamma.

Utredningsdirektiven hindrade från att göra ändringar i den veteransoldatlagstiftning som trädde i kraft 2011. Men i det civila lagförslaget slogs fast att arbetsgivaren har ett ansvar för internationellt anställd personal och lokalanställda, till exempel tolkar. Ansvar är inte desamma som för personal anställd i myndigheten i Sverige utan ska ha de lokala förhållandena och villkoren som utgångspunkt. Utredningen rekommenderar att även veteransoldatlagen ses över i bland annat dessa delar.

När det gäller den militära sidan har förbättringar skett sedan 2011. Försvarsmakten har tagit stödet till veteraner och anhöriga på allvar. Många av de förslag som den första utredningen lämnade har implementerats. Det gäller lokala veteran- och anhörig-samordnare, inrättande av en veteranenhet på högkvarteret och allt som har med myndighetens erkänsla att göra. Till det sistnämnda hör uppförandet av ett nytt, gemensamt veteranmonument på Djurgården, instiftande av nya medaljer och inramningen av veterandagen den 29 maj. Enkätundersökningar bland veteraner och anhöriga bekräftar också att man upplevt klara förbättringar.

På några punkter kände dock utredningen oro när det gäller stödet till veteransoldater. Försvarsmakten har, trots upprepade påpekanden, inte lyckats sammanställa en fungerande statistik över sina veteraner. Vi vet fortfarande inte hur många veteraner det finns, var och hur många gånger de varit insatta eller vilka skador och besvär som tjänstgöringen kan ha orsakat. Det är svårt att föreslå adekvata åtgärder och skapa politiskt stöd när behov och omfattning inte kan kvantifieras. Och detta förblir en av veteranpolitikens centrala svagheter.

Försvarsmakten är inte ensam om att sakna dokumentation och statistik över sina anställdas utlandstjänst. Generellt är tillståndet sämre bland de civila arbetsgivarna. Det kan i någon mån förklaras av att deras utlandsverksamhet ofta är mindre omfattande, men det är inte någon godtagbar ursäkt.

Ett annat bekymmer när det gäller veteransoldater är de som skadats allvarligt av sin tjänst. Det kan gälla svåra fysiska skador med ett omfattande medicinskt och socialt samordningsbehov. Eller soldater med motsvarande psykiska skador. I dessa svåra fall har inte Försvarsmakten och det övriga samhället räckt till, särskilt inte när skadorna är långvariga eller kroniska.

Om en stor myndighet med lång erfarenhet av veteraner inte kan ge ett bra stöd för det ändå begränsade antalet svårast skadade kan knappast heller små myndigheter på den civila sidan göra det. Slutsatsen fick utredningen att föreslå ett nationellt veterancentrum, för både civila och militära veteraner. En liten instans med både medicinsk och juridisk expertis som i första hand ska stötta arbetsgivarna i deras stödarbete, men som också svårt skadade veteraner själva kan vända sig till.

I utredningen, där samtliga större arbetsgivare med utlandsveteraner var representerade, rådde det enighet om

behovet av ett nationellt veterancentrum. Trots det så har många myndigheter i remissomgången ställt sig avvisande till förslaget. Uppenbart finns det en rädsla för att tappa kontrollen över sin personal till någon annan myndighet. Och det var ju just de farhågorna som fick utredningen att föreslå ett fristående veterancentrum och inte föreslå att ett

sådant skulle förläggas till Försvarsmakten eller MSB.

Tidigast sent i höst kan en proposition läggas på riksdagens bord. Jag hoppas dock att försvarsministern har kraften att häva sig över myndigheternas ängslan och se till den enskilde veteranens behov.

Jag träffar män, ja, det är oftast män, som inte kan öppna ett brev eller svara i en telefon. Män som lever helt isolerade från det övriga samhället och som känner sig övergivna av allt och alla. Det är dessa människor som måste stå i veteranpolitikens fokus.

Allan Widman är veteranutredare och Försvarskommitténs ordförande (FP).

allan.widman@riksdagen.se

” Jag träffar män, ja, det är oftast män, som inte kan öppna ett brev eller svara i en telefon.

Så här sårbara är vi i Sverige

När ljusen slocknar är krisen ett faktum. Foto: andreykr, Fotolia.

*Ett totalt strömbrott i en stor stad skulle leda till samhällskollaps inom loppet av några få dygn. Bredband, fast telefoni och mobiltelefoni skulle snart upphöra att fungera. Maten skulle ruttna i livsmedelsaffärernas kyldiskar. Det skulle varken vara möjligt att hämta ut kontanter ur bankomaten eller betala med kort, skriver **Mikael Odenberg**.*

Under 2000-talet var det inte bara det militära försvaret som monterades ner. Även planeringen och samordningen av det civila försvaret, dvs samhällets resurser för att kunna hantera situationer med höjd beredskap, avvecklades.

Med vårens försvarspolitiska riksdagsbeslut återupptas nu en totalförsvarsplanering. Det är inte en dag för tidigt. Det krävs nämligen omfattande åtgärder både för att vitala samhällsfunktioner ska kunna skyddas bättre och för att de ska kunna bidra till Försvarsmaktens operativa förmåga. De här behoven understryks av det moderna samhällets ökade beroende av en fungerande infrastruktur, inte minst när det gäller el och telekommunikationer.

erande infrastruktur, inte minst när det gäller el och telekommunikationer.

STARKT BEROENDE

Det moderna samhället är helt beroende av att el, tele och annan infrastruktur fungerar. Det här stora beroendet gör dagens, moderna samhälle mycket sårbart. Elförsörjningen kan tjäna som exempel på detta. Vi bygger successivt ut elproduktion och elnät. Näten blir allt mer maskade, d v s elen kan vid avbrott ta alternativa vägar. I den meningen har elförsörjningen aldrig varit mer robust än den är idag.

Det hindrar dock inte att det med modern teknologi skulle krävas ganska begränsade insatser om t ex en annan stat skulle vilja slå ut systemet. Och då blir det problem. Längre elavbrott i efterdyningarna av stormarna Gudrun och Per kunde hanteras därför att de huvudsakligen drabbade glesbygdsområden. Där finns i viss utsträckning kvar vedspisar, kaminer, reservkraftaggregat samt fungerande ficklampor och transistorapparater.

RISK FÖR KOLLAPS

Ett längre totalt strömbrott i en stor stad skulle i stället leda till en total samhällskollaps inom loppet

av bara några få dygn. Bredband, fast telefoni och mobiltelefoni skulle snart upphöra att fungera. Maten skulle ruttna i livsmedelsaffärernas kyldiskar. Det skulle varken vara möjligt att hämta ut kontanter ur bankomaten eller betala med kort. Åldringarna skulle vara strandsatta utan fungerande trygghetslarm i flerbostadshus där hissarna inte längre går. Det skulle inte vara möjligt att tanka bilen.

I staden är också alla bostäder beroende av kommunalt vatten. VA-systemet kräver dock el för reningen av dricksvattnet och för att distributionen ska fungera.

Med modern teknologi krävs det ganska begränsade insatser för att slå ut systemet.

Förr kunde man hantera delar av ett elbortfall genom att övergå till att använda andra rutiner och metoder som inte behövde el. Vår ökade sårbarhet ligger i att det alternativet allt oftare saknas i dagens samhälle. Utan el fungerar helt enkelt inte verksamheten. Den som vill säkerställa en fungerande verksamhet måste därför säkra tillgången till el i varje läge med egen reservkraft. Just bristen på reservkraft och uthålligheten i reservkraftförsörjningen är dock stor, vilket också framgår av de risk- och sårbarhetsanalyser som de statliga myndigheterna gör.

Inom det militära försvaret har många av de stödfunktioner och resurser som tidigare fanns inom Försvarsmakten monterats ner. Dagens försvarsmakt är därför mer beroende än tidigare av det civila samhällets resurser för att klara

*Ett elbortfall innebär att livsmedlen i butikerna snabbt skulle förstöras.
Foto: pepifoto, iStock.*

*Kärnkraften är både viktig för elförsörjningen och känslig för yttre påverkan.
Foto: iurii, Shutterstock.*

viktiga funktioner som sjukvård, transporter, logistik och försörjning med elektricitet, telekommunikationer, livsmedel och drivmedel. Samtidigt går det inte för Försvarsmakten att förlita sig på civila resurser på det sätt som man kunde göra under det kalla krigets dagar.

SPRETIGT ÄGANDE

Det är inte bara beroendet, och därmed sårbarheten, som har ökat över tid. Det statliga Televerket och dess kopparnät är ersatt med mobila kommunikationsnät i privat ägo. Också på andra områden är myndigheterna starkt beroende av att samarbete och samverkan

fungerar med olika privata aktörer.

Staten och myndigheterna har kort sagt inte längre samma rådighet över viktig infrastruktur som tidigare. Dessutom är det mycket oklart vilka krav som staten och dess myndigheter egentligen har rätt att ställa på olika aktörer. Lagstiftningen har helt enkelt inte hängtt med i samhällsutvecklingen, vilket väcker ytterligare frågor.

Finskägda Fortum sålde tidigare i år sin del av Stockholms regionala elnät. Köpare var ett konsortium bestående av bl a svenska pensionsfonder. Men huvudstadens elnät kunde lika gärna ha köpts av kineser

eller av en rysk oligark under Putins kontroll. Hade det varit acceptabelt? I vilken utsträckning kan vi acceptera om delar av svensk vattenkraft regleras från kontrollrum som ligger i grannländer i stället för i Sverige?

Borde det finnas några gränser för hur känsliga nätdata och kunddata som koncernen E.ON lagrar på servrar i Tyskland?

Mikael Odenberg är generaldirektör för Svenska kraftnät och var försvarsminister 2006-2007.

michael@odenberg.se

Försvarsmaktens ledningssystem är starkt elberoende. Foto: Sven Åke Haglund, Försvarsmakten.

Den indiska tigern vässar sina klor

*Den traditionella bilden av Indien som fattigt utvecklingsland bör justeras. Trots stora utmaningar växer Indien fram som en stormakt på den internationella arenan – ekonomiskt, militärt och politiskt. Snabb ekonomisk utveckling har gått hand i hand med försvarsmoderniseringar och en större roll regionalt och globalt, skriver **Samuel Bergenwall**.*

Indien är i dag världens tredje största ekonomi – efter Kina och USA – mätt i köpkraftjusterad dollar. Landets försvarsbudget har vuxit snabbt sedan slutet av 1990-talet då ett ambitiöst program för försvarsmodernisering lanserades och är idag bland de största i världen. Under de senaste fem åren har Indien varit världens största importör av försvarsmateriel. Tre hangarfartyg, kärnvapenbestyckade ubåtar och interkontinentala ballistiska missiler planeras.

Syftena med moderniseringen är att Indien, som en framstående civilisation och världens snart folkrikaste land, ska kunna balansera Kina och Pakistan och återta sin rättmätiga plats bland världens nationer. Premiärminister Narendra Modi, från hindu-nationalistiska BJP, strävar aktivt

efter att göra Indien till en verklig stormakt.

Indiens växande betydelse kan illustreras av förändringar i fyra dimensioner: ekonomisk utveckling, försvarsmodernisering, regional konfliktdynamik och geopolitisk roll.

TIGEREKONOMI

Viljan att bli en stormakt har funnits sedan självständigheten 1947. Fram tills nyligen har de finansiella resurserna varit otillräckliga. Längre karaktäriserades Indien av långsam BNP-utveckling, stor fattigdom och små försvarsanslag. Medan många länder i Asien utvecklades till tigerekonomier karaktäriserades Indien istället ofta som en långsam elefant.

Sedan början av 80-talet har dock den årliga ekonomiska tillväxten

varit relativt hög. Under decenniet efter millennieskiftet blev Indien en tigerekonomi med en i snitt ca 8-procentig tillväxt per år. Efter en period av ekonomisk avmattning mellan 2010 och 2013 har tillväxten återgått till höga nivåer. IMF bedömer att Indien – inte Kina – blir världens snabbast växande ekonomi under den kommande femårsperioden.

Den ekonomiska utvecklingen får strategiska konsekvenser. Statens ökade intäkter har gjort att försvarsanslagen, vars andel av statsbudgeten nästan alltid varit stora, mångdubblats. Växande ekonomiska och militära muskler har medfört både ökat självförtroende och större respekt i omvärlden.

Den ekonomiska tillväxten har ägt rum parallellt med att denna öppnats upp mot omvärlden. Ut-

Närmare relationer till USA återspeglas på det marina området. Foto: US Navy photo by Joshua J Wahl.

rikeshandels andel av BNP har ökat kraftigt samtidigt som beroendet av import av olja och gas vuxit. Detta har i sin tur medfört att Indiens intressesfär expanderat och att ett större fokus lagts vid maritim flödessäkerhet; skyddet av handelstransportleder till havs är en drivande faktor bakom försvarsmoderneringen. Indien går därmed från att främst vara en landmakt till att också i ökad utsträckning bli en sjömakt.

SATSAR PÅ FÖRSVARET

Indiens försvarsutgifter har under de senaste decennierna pendlat mellan 2,5 och 3,5 procent av BNP. Denna relativt höga nivå förväntas även framöver. I dag uppgår den indiska försvarsbudgeten till 50 miljarder dollar. Men ett årligt försvarsanslag om 100 miljarder är sannolikt någon gång inom det

kommande decenniet om prognoserna för ekonomisk tillväxt infrias. Detta skulle kunna få stor effekt på förmågeutvecklingen.

Försvarsmoderniseringen lanserades 1998 av den dåvarande BJP-ledda regeringen i samband med att Indien deklarerade sig som kärnvapenmakt. Sedan dess har Indien investerat betydande summor i att uppdatera sina strategiska och konventionella militära förmågor.

Indien, som har mellan 90 och 110 kärnstridsspetsar, strävar efter en "nukleär triad"; vid sidan av strategiskt bombflyg utvecklar man interkontinentala ballistiska missiler och kärnvapenbestyckade ubåtar. Utvecklingen av långräckviddiga missiler har gått snabbt. Den senaste missilen av Agni-serien uppges ha en räckvidd på mellan 500 och 800 mil.

En modernisering av de konventionella stridskrafterna pågår parallellt. Fokus ligger på marinen och flygvapnet. Särskilt marinens strategi och planer för modernisering är mycket ambitiösa. Marinen utvecklar en förmåga med åtminstone tre hangarfartyg samt ett stort antal nya ytstridsfartyg, ubåtar, helikoptrar och stridsflyg.

Det indiska försvarsdepartementets lista över plattformar att införskaffa är mycket lång. För att Indien ska kunna uppnå sina mål krävs därför att den höga ekonomiska tillväxten fortsätter. Moderniseringen hämmas dock av Indiens förhållandevis svaga försvarsindustri och gör landet beroende av externa aktörer, framför allt av Ryssland.

Ryssland, som stod för ca 70 procent av Indiens försvarsmaterielimport mellan 2010 och 2014, har under

de senaste åren bland annat levererat hundratals stridsflyg och stridsvagnar, lånat ut en kärnenergi-driven ubåt och uppdaterat ett hangarfartyg (f.d. amiral Gorshkov). Indien och Ryssland har också samutvecklat kryssningsmissilen Brahmos och kommit överens om att göra detsamma med den femte generationens stridsflyg. Den indiska försvarsmoderniseringen är således starkt beroende av Ryssland. Under de senaste åren har de försvarsindustriella samarbetena med Israel (drönare och missilförsvar) och USA (flyg, helikoptrar etc) vuxit snabbt – vilket möjligen kan förbåda ett skifte avseende indiskt försvarsindustriellt beroende.

GRÄNSKONFLIKTER

Indien har varit i krig med Kina (en gång) och med Pakistan (vid fyra tillfällen). Spänningarna med båda staterna är fortsatt stora. Konfliktdynamiken i regionen förändras dessutom snabbt. Indien, Kina och Pakistan är alla kärnvapenstater som rustar upp, vilket inte borgar för regional stabilitet.

Den indiska strategiska eliten betraktar Kina – inte Pakistan – som landets främsta säkerhetsutmaning. Gränskonflikterna i länderna emellan förblir en törntagg i relationerna som har förvärrats av rivalitet i t.ex. Sydostasien och Sydasien. Indien ser dessutom allvarligt på Kinas nära militära och kärntekniska samarbeten med Pakistan. Samtidigt oroar New Delhi sig för Kinas militära modernisering och fruktar att Peking på sikt etablerar marinbaser i och kring den Indiska oceanen. Vad som potentiellt skulle kunna stävja konfliktdimensionen i den sino-indiska relationen är handeln mellan länderna som ökat i snabb takt.

Relationerna mellan Indien och Pakistan är alltså dåliga. Beskjutning över den gemensamma

gränsen i Kashmir sker återkommande. Samtidigt använder Pakistan extremistorganisationer som asymmetriska vapen mot Indien och i Afghanistan.

Konflikterna mellan Indien och Kina är, på grund av de potentiellt mycket allvarliga konsekvenserna, av betydelse långt utanför Asien. Indiens roll för säkerheten i Asien är avgörande och konfliktdynamiken är under snabb förändring.

Eliten betraktar Kina, inte Pakistan, som landets främsta säkerhetsutmaning.

Indiens övergripande strategi baseras på alliansfrihet, realpolitisk maktbalanslogik och multivektordiplomati, dvs. att parallellt fördjupa relationer med alla betydande stater. Även om Indien alltid har varit alliansfritt hade man ett mycket nära strategiskt samarbete med Sovjetunionen under kalla kriget. Under 1990-talet förnyade Indien banden med Moskva – alltså den viktigaste strategiska partnern.

Relationerna till USA och många av dess partnerstater har förbättrats kraftigt under det senaste decenniet mot bakgrund av det gemensamma intresset att hantera Kinas växande makt. Indien har strävat efter och till stora delar lyckats med att fördjupa eko-

nomiska och strategiska band till alla viktigare stater (förutom Kina). Därmed har man skapat sig handelsfrihet och ett bra förhandlingsläge i en värld där många betydelsefulla aktörer, t.ex. USA, Japan, Ryssland och Kina, försöker få över alternativt bibehålla Indien på sin planhalva.

Rollen som balansspelare i det internationella systemet gör vid sidan om den växande ekonomiska styrkan att Indien får mer att säga till om i globala politiska frågor, som t.ex. internationell handel och klimatförändringar.

INDIENS BETYDELSE ÖKAR

Vilken strategisk riktning – rysk-orienterad, västorienterad eller strikt alliansfri – Indien väljer framöver återstår att se. Vad som står klart är att Indiens säkerhetspolitiska betydelse internationellt ökar. Indiens agerande påverkar i allt högre grad säkerhetspolitiken utanför sitt omedelbara närområde och har därför indirekta följdverkningar även för Sverige.

Samuel Bergenwall är säkerhetspolitisk forskare vid FOI och f.d. gästforskare vid The Institute for Defence Studies and Analyses (IDSA) i New Delhi.

samuel.bergenwall@foi.se

USAs försvarsminister Ashton Carter i samtal med Indiens premiärminister Narendra Modi. Foto: US DoD photo by Glenn Fawcett.

I stunder av katastrof eller olycka visar människor ofta prov på hänsyn och rationalitet. Foto: Jimmy Croona, Combat Camera, Försvarsmakten.

Människor agerar inte som på film

Frivilliga som kommer till katastrofområdet samt donationer av mat och förnödenheter utgör större utmaningar för krishantering än panikslagna plundrare, skriver Misse Wester.

Hur agerar vi i kriser? Springer vi runt som yra höns eller trampar över andra nödställda för att rädda vårt eget skinn? Kunskapen kring mänskligt beteende i kriser är idag väldigt god, men fortfarande lever myter kring mänskligt beteende under stora som små katastrofer kvar.

Den vanligaste myten är att man förväntar sig att människor drabbas av panik när något oväntat och skrämmande inträffar. Detta skulle innebära att vi som individer beter oss irrationellt och själviskt, men detta stämmer inte med verkligheten. Det finns studier som pekar

på att personer som arbetar med krishantering ofta tror att medborgarna kommer att agera irrationellt och ologiskt, samt drabbas av panik om en kris inträffar. Men är det så? Om vi studerar vad folk faktiskt gör i en krissituation framkommer en annan bild.

”... så jag, så jag ropade på svenska, böj er ner, böj er ner, och jag, det som var fantastiskt då, det var att alla gjorde precis som vi sa. Och det var jag... jätteförvånad över. Så att när vi ropade ’böj er ner’ så försvann alla huvuden, alltså, det var, det var precis som om kabinen var tom.”

”... och så börjar vi, bara, ropa ’bend down, bend down, bend down’, och vi bara ser, eller jag ser, bara, hur folk, bara, åker ner som fällknivar, liksom, tänkte, då tänker jag så här, gud, vad lätt det var, de bara lyder mig.”

Dessa citat kommer från två personer som arbetat ombord på ett flygplan som tvingats nödlanda efter ett motorhaveri. Till skillnad från vad man kan tro – och vad dessa två personer trodde – så reagerade inte folk med att skrika, bli hysteriska, eller på annat sätt bete sig på ett sätt som kan verka

irrationellt. Tvärtom gjorde passagerarna som de blev tillsagda och följde de instruktioner de fick. Utrymningen av det nödställda flygplanet avlöpte väl, utan att passagerarna trängde sig eller flydde hals över huvud.

STORMEN KATRINA

Dessa föreställningar om hur folk kommer att agera i kriser kan leda till stora konflikter mellan myndigheter och de drabbade medborgarna. Här är hanteringen kring orkanen Katrina som 2005 drog in över New Orleans ett exempel. I samband med översvämningarna som drabbade området kallades Nationalgardet in för att bistå i krishanteringen. Redan under katastrofens tredje dag florerade rykten om att det skedde utbredd plundring. Detta ledde till att Nationalgardet istället fick till uppgift att kontrollera medborgarna och förhindra att befolkningen rörde sig mellan olika områden, snarare än att undsätta nödställda.

Denna åtgärd ledde till stora konflikter mellan drabbade och myndigheter, eftersom naturliga rörelser – som att hjälpa andra nödställda, eller att hämta proviant – förhindrades. Detta ledde till missförstånd och frustration, vilket naturligtvis förvärrade situationen.

Även om detta agerande från myndigheterna vid en första anblick kan te sig logiskt, så finns det goda grunder att ifrågasätta om dessa rykten om plundring var sanna. Precis som myten kring panik, är myten om plundring i kriser relativt framträdande. Och precis som myten om panik visar forskningen att plundring för egen vinning i katastrofer är väldigt ovanligt.

Vad är det då som gör att vi ofta antar att folk beter sig illa i kata-

strofer? En av anledningarna till detta är att vi tolkar andra människors beteende utan att egentligen veta varför de gör som de gör. I intervjuer med överlevande från kriser ser vi att de flesta utsagor om panik handlar om andra människor.

Ser jag till exempel att en person springer fram och tillbaks till sitt skrivbord tre gånger, istället för att utrymma vid en brand, kan jag lätt dra slutsatsen att den personen beter sig irrationellt och förmodligen inte tänker klart. Vad jag inte vet är att den här personen först hämtar sina nycklar, sen sin mobiltelefon, och sist sin plånbok, för att vara säker på att få med sig de sakerna ut om det verkligen brinner.

Motsatt vad man kan tro så reagerade inte folk med att bli hysteriska.

Samma snabba tolkning av andra ligger också till grund för de många utsagor om plundring man kan se och höra i media i samband med en katastrof. Om jag ser någon klättra ut genom ett fönster med en stor tv-apparat i ett översvämningssdrabbat område kanske jag drar slutsatsen att någon stjal tv-apparaten. Vad jag inte vet är att det kan vara ägaren till huset (och tv-apparaten) som på grund av översvämningen tvingas klättra ut genom fönstret för att rädda sina ägodelar undan vattenmassorna.

Om jag i samma situation ser ett antal personer gå från en butik med vattenflaskor och mat, kan jag dra slutsatsen att de har stulit dem. I själva verket kan det vara så att butiken fungerar som lokal sam-

bandscentral för distribuering av vatten och mat till nödställda.

DET GODA DOMINERAR

Hur det kommer sig att vi antar saker på detta felaktiga sätt är inte helt klarlagt. Det kan vara så att de flesta av oss aldrig upplevt en kris eller katastrof, vilket gör att vi gör antaganden när vi saknar kunskap. Dessa antaganden kan vara påverkade av det vi läser i tidningar och ser på tv. Ofta ser vi stora rubriker om panik som bryter ut i än den ena, än den andra situationen. I nyhetsinslagen ser vi människor rusa – i panik – från en överhängande fara, och i katastroffilmer framställs människor ofta som panikslagna, själviska och opportunistiska.

Men att inte springa från något farligt verkar ju dumdristigt, och amerikanska spelfilmer är knappast något som vi bör basera vår verklighetsuppfattning på.

Utan att veta om orsakerna bakom ett visst beteende borde vi vara försiktiga med att dra snabba slutsatser. Istället bör forskningen kring mänskligt beteende i kriser bättre beaktas i krishantering. Här vet vi att människor givetvis blir stressade men drabbas inte av panik, är hjälpsamma mot varandra i den mån de kan, och att de anledningar som ligger bakom beteendet ofta är goda. Frivilliga som kommer till katastrofområdet för att hjälpa till, samt donationer av mat och förnödenheter utgör större utmaningar för krishanteringen än panikslagna plundrare.

Men det gör man inga filmer om.

Misse Wester forskar vid FOI och KTH, där hon undersöker hur människor tänker kring risk och agerar i kris.

misse.wester@abe.kth.se

*Natoförpliktelserna fungerar.
Fallskärmsjägare från USA finns på
plats i bl a Litauen. Foto: US Army
photo by James Avery.*

Nyttja historien i säkerhetspolitisk debatt!

*Det finns de som hävdar att det inte finns några garantier för att Nato skulle komma till Sveriges undsättning även om vi vore medlemmar. Vi har dock inte funnit ett enda exempel på att uraktlåtenhet att hjälpa till skulle ha ägt rum, skriver **Håkan Edström, Marcus Mohlin, Anders Oltorp, Tomas Ries och Jacob Westberg.***

Ett återkommande argument i debatten är att ett svenskt Nato-medlemskap automatiskt skulle minska vår säkerhet eftersom Ryssland då skulle bli mer fientligt inställt gentemot oss. Denna föreställning kan falsifieras genom att studera de utvidgningar Nato hittills genomgått sedan organisationens tillkomst 1949. Vare sig 1952, 1955, 1982, 2004 eller 2009 har Natos ökade medlemsantal lett till att Sovjet/Ryssland utövat den typ

av aggressivitet som påstås skulle drabba just Sverige.

De som framför argumentet belägger sällan, om någonsin, påståendet med vad det är som utmärker Sverige jämfört med de 16 suveräna stater som vid dessa tillfällen valt att gå från alliansfrihet till allians-tillhörighet. Och även om det skulle gå att påvisa skillnader, vilket vi inte utesluter går, så återstår att belägga att just dessa olikheter också skulle föranleda ett annor-

lunda ryskt beteende till Sveriges nackdel.

SVERIGE INTE UNIKT

Vissa debattörer tycks, för det andra, mena att Sverige intar en särställning bland Natos partners trots att t ex Sverige, Georgien och Ukraina alla blev partners 1994. Tre år senare fördjupades det senare landets relation då Nato-Ukraine Commission etablerades och 2002 undertecknades Nato-

Ukraine Action Plan. I april 2005 inledde Nato förhandlingar om Intensified Dialogue (ID) med Ukraina och i september 2006 med Georgien. Under Natos Summit i april 2008 beslutades att senare under året inleda arbetet med Membership Action Plan (MAP) för såväl Georgien som Ukraina. I augusti kom dock någonting emellan: Ryssland invaderade det förstnämnda landet. Våren 2014 drabbades det senare av samma öde. I ingetdera fall kom Nato till undsättning trots att de drabbade staterna inte bara var partners utan även hade ID och var på väg att inleda MAP.

De som menar att Sverige utan vare sig medlemskap, ID eller MAP skulle få hjälp från Nato i händelse av rysk aggression belägger sällan, om någonsin, argumentationen med vad det är som utmärker Sverige jämfört med Georgien och Ukraina.

Och även om det skulle gå att påvisa skillnader, vilket vi inte utesluter går, så återstår att belägga att just dessa olikheter också skulle föranleda ett annorlunda beteende från Natos sida till Sveriges fördel.

Det finns, för det tredje, de som menar att det inte finns några garantier för att Nato skulle komma till Sveriges undsättning även om vi vore medlemmar. Det finns emellertid flera fall då Nato kommit till sina medlemmars hjälp då dessa så önskat. Anchor Guard är ett exempel på de operationer som genomförts i syfte att bidra till säkerheten för ett enskilt medlemsland. Vi har dock inte funnit ett enda exempel på att uraktlåtenhet att hjälpa till skulle ha ägt rum. Och även om det skulle gå att hitta sådana exempel, vilket vi inte utesluter går, så skulle det återstå att påvisa likheter mellan Sverige och dessa fall och dessutom att belägga att just dessa likheter

också skulle föranleda ett liknande beteende från Natos sida gentemot Sverige.

EFTERGIFTER KAN LEDA TILL KRIG

För det fjärde förs ibland ett resonemang som går ut på att Sverige skulle kränka Rysslands stormaktsidentitet om vi valde att ansöka om medlemskap i Nato. Orsaken till detta är att Sverige uppenbart anses ligga inom det som Ryssland ser som sin intressesfär. Det är således, enligt detta synsätt, upp till stormakterna att avgöra hur småstaterna inom deras respektive sfärer ska utforma sin politik – inte upp till de suveräna småstaterna själva. Bejakas bara detta synsätt så leder det automatiskt till avspänning.

Vissa menar att Sverige intar en särställning bland Natos partners.

Det finns dessvärre exempel på då detta förhållningssätt inte lett till avspänning utan till världskrig. I april 1935 förkastade t ex Hitler Versailles-fördraget och återinförde allmän värnplikt. Något senare återmilitariserades Rhenlandet. I mars 1938 annekterades Österrike av Tyskland vars återvunna identitet som stormakt bejakades vid München-överenskommelsen i september 1938. Sudetlandet överfördes från Tjeckoslovakien till Tyskland senare samma år. Avtalet hindrade emellertid inte Hitler, eftergifterna till trots, från att 1939 annektera Memel och Böhmen-Mähren.

Sedan vet vi hur det gick. Det är således upp till de debattörer som förordar ett bejakande av Rysslands identitet att förklara varför Sverige

med en eftergiftspolitik inte skulle behöva oroa sig för att gå samma öde tillmötes som t ex Tjeckoslovakien. Det finns onekligen historiska paralleller – 2007 sade t ex Putin upp CFE-avtalet och 2014 annekterades Krim. Det kan naturligtvis även finnas historiska exempel som visar på lyckade eftergifter. Ovanstående exempel på misslyckade sådana kan dock rimligen inte negligeras och det ter sig knappast angeläget att bjuda upp till dans om var den eventuellt nya järnridån ska dras.

Sammanfattningsvis visar de historiska exemplen således att:

- Utvidgning av Nato inte har lett till ökad rysk aggressivitet.
- Nato inte kommit till partners hjälp då de utsatts för rysk aggression.
- Nato har bistått medlemmar som bett om hjälp med att upprätthålla säkerheten.
- Bejakande av stormakters expansionistiska identitet inte har lett till avspänning.

”Historien upprepar sig förvisso inte, men ibland visar den en god förmåga att rimma”, ska Mark Twain ha sagt. Vi säger inte att våra exempel är facit för framtiden men förhoppningsvis leder de till eftertanke innan professorer och andra debattörer uttalar policyrekommendationer utan vetenskapliga belägg.

Håkan Edström, Marcus Mohlin, Anders Oltorp, Tomas Ries och Jacob Westberg är forskare vid Försvarshögskolan.

*hakan.edstrom@fhs.se,
marcus.mohlin@fhs.se,
anders.oltorp@fhs.se,
tomas.ries@fhs.se,
jacob.westberg@fhs.se*

Som så ofta får man hoppas på det bästa

*De 10 miljarder kronor som riksdagen fattat beslut om att tillföra försvarsbudgeten utöver tidigare beslutade anslag, låter för många som en stor satsning. I relation till Försvarsberedningens rapporter, Försvarsmaktens utredningssvar och inte minst omvärldsutvecklingen, är det svårt att uppvisa samma entusiasm, skriver **Carl Bergqvist**.*

Som väntat har försvarsbeslutet 2015 lagt sordin på försvarsdebatten avseende ekonomiska nivåer och ambitioner. Av riksdagspartierna var det bara Folkpartiet och Sverigedemokraterna som ställde krav på högre anslag än de beslutade.

Även om försvarsbeslutet innebär ökade anslag för första gången på många år, så måste man vara ärlig och minnas att den högst blygsamma ökningen inte ens finansierar det förra försvarsbeslutets brister. Detta i det allvarligaste säkerhetsläget i Europa sedan muren föll.

BEHOV OCH RESURSER

Ambitionen som lades av Försvarsberedningen var mycket hög – relevant för ett svenskt försvar med uppgifter att åter försvara Sverige. Kostnadsramen som presenterades av den förra regeringen adresserade endast perioden bortom detta försvarsbeslut. Det krävdes inte mycket granskning för att se att ramen var långt ifrån Försvarsberedningens förslag.

Uppgiften till Försvarsmakten från förra regeringen att sammanställa de ekonomiska behoven utöver den förra regeringens ekonomiska ram, visade vid redovisningen att 21 miljarder kronor skulle krävas för att nå Försvarsberedningens mål i perioden fram till 2019. För perioden fram till 2020 som satts som slutår för innevarande försvarsbeslut, bör sannolikt ytterligare 3 miljarder läggas, då Försvarsmakten redovisar ca 15 miljarder kronor i ytterligare behov för perioden 2020-2025.

Vid Folk och Försvars rikskonferens i Sälén berörde både ÖB och försvarsministern det stundande försvarsbeslutet, där förhandlingarna vid tidpunkten var inne i en slutfas. Försvarsministern pekade

på vikten av att inte bara satsa på nya förmågor och ny materiel, utan att även täppa till gamla luckor från tidigare beslut. ÖB konstaterade krasst i sitt tal att ökningen av den svenska operativa förmågan "inte är i nivå med den utveckling som Förvarsberedningen förutser kommer att prägla vårt närområde" och att "ett sådant scenario utsätter oss för ökade och enligt min mening oacceptabla risker" samt att lösningen "ligger dock utanför den ekonomi vi har att röra oss med".

De 10,2 miljarder kronor som Riksdagen har fattat beslut om att tillföra försvarsbudgeten utöver tidigare beslutade anslag, ser ut som en stor satsning. Sett mot Förvarsberedningens rapporter, Förvarsmaktens utredningssvar och inte minst omvärldsutvecklingen, är det svårt att uppvisa samma entusiasm. I ett läge där grannländer hotas med kärnvapen och krigsförberedelser genomförs mot Sverige enligt Säkerhetspolisen, så beslutar inte Riksdagen om att tillföra mer än ca 35 procent av det som föreslagits av den parlamentariska Förvarsberedningen, sedan höjningar av hyror och arbetsgivaravgifter räknats bort.

Frågan är vad som skulle ha behövt hända i omvärlden för att rendera i en högre uppfyllnad, samt hur omvärlden ser på de svenska försvarsambitionerna. Förvarsanslaget, idag 1,15 procent av BNP och som 2020 närmar sig 1 procent imponerar inte.

OPERATIV KRÄFTGÅNG

Går man in och granskar försvarsbeslutets enskilda komponenter för de olika försvarsgrenarna, finner man att i de flesta fall blir ambitionen snarast ett vidmakthållande av förmåga, mer än ny eller ökad operativ förmåga. Det blir t ex svårt att få ihop bilden av ökad operativ förmåga genom att livstidsförlänga

två korvetter av Göteborgsklass, samtidigt som man stympar ubåtsjaktförmågan på Stockholmsklassen – strax efter den allvarligaste undervattenskränkningen som Sverige upplevt sedan U 137.

Likartat blir fallet i Flygvapnet om de nya JAS 39E ska byggas av isärtagna JAS 39C, varvid organisationen över tiden kommer att sakna ett stort antal flygplan.

Vi är redan på efterkälken då vår start blev fem år för sen.

Värdering av operativ förmåga kan inte ske mot den egna dito, utan måste göras relativt den presumtiva motståndarens. Om vi ökar vår egen förmåga över en period, har den operativa förmågan ändå minskat om den presumtiva motståndaren höjt sin förmåga i högre takt än vi. Däri ligger risken med det nu lagda försvarsbeslutet. Det är lätt att tro att vi sitter säkert och höjer den operativa förmågan. Sanningen är att allt beror på i vilken utsträckning Ryssland lyckas höja sin operativa förmåga – och vi är redan på efterkälken då vår start blev fem år för sen.

I en separat del utanför försvarsbeslutet ligger sedan värnpliktsutredningen. Nuvarande personal-försörjningssystem har kommit till vägs ände, men hur ska omställningen finansieras? Att återställa kaserner och dessutom införa en organisation som kan hantera utbildningen av värnpliktiga, kommer att kosta och sannolikt blir det så att Förvarsmakten får ta detta inom lagd budget.

På samma sätt som den tekniska analysen inom värdepappers-

handeln betonar en bekräftande kursstapel, krävs så även inom försvarspolitik. Försvarsbeslutet 2015 är ett steg på vägen men behöver bekräftas med ytterligare ett ekonomiskt positivt försvarsbeslut för att trenden verkligen ska vara vänd. Låt oss också minnas att försvarsbeslutet 2004 betonade "successiva beslut av statsmakterna" för att det svenska försvaret åter ska kunna stå emot ett väpnat angrepp mot landet.

Vad försvarsbeslutet inte adresserat, och som fortsatt är elefanten i rummet, är frågan om vem som ska stå för det internationella stöd på vilket både IO 14 och IO Ny i FB 15 bygger? Hur garanteras detta stöd, hur snabbt är det på plats, i vilken eller vilka delar av landet och framförallt – vem ska leda ett gemensamt försvar av Sverige. Här blir politiken fortsatt skyldig svaret.

MÅNGA OSÄKERHETER

Utan försvarsbeslutet 2015 hade framtidens svenska försvar varit mycket sämre skickat att hantera en farlig omvärldsutveckling, där Sverige löpt en betydligt större risk att inte kunna föra en politik efter eget val p g a påtryckningar med militära maktmedel. Nu kan återtagning påbörjas, men risken hade kunnat minimeras ytterligare om beslutet varit fullt ut finansierat. Nu uppfylls varken Förvarsmaktens "fem steg" i den så kallade bottenplattan eller Förvarsberedningens förslag.

Som så ofta får man hoppas på det bästa och att göra det mesta av det lilla man har.

Carl Bergqvist är major i flygvapnet och driver försvarsbloggen Wiseman's Wisdoms.

carl.bergqvist@student.fhs.se

Danmark ersätter F 16

F 35, modernast och tippad favorit. Foto: US Air Force Photo by Devante Williams.

*Danska strategiska intressen och politiska förutsättningar indikerar att det bli ett amerikansk stridsflygplan, skriver **Claes Bergström**.*

Danmark är ett av många europeiska länder som söker ersättare till sina F16 stridsflygplan. Det danska flygvapnet opererar idag ca 30 F16 och är fullt integrerade i Natos luftförsvar, med en av alliansens stridledningscentraler förlagd till Karup.

Processen att ersätta F-16 avbröts 2010 och återupptogs under förra året. De stridsflygplan som konkurrerar är amerikanska F18 E/F, europeiska Eurofighter och det nya F-35 (Joint Strike Fighter). Val av nytt stridsflygplan bedöms vara klart under tidig höst 2015. SAAB med JAS-39 har dragit sig ur då man anser att valet av plattform är förutsebart genom det danska engagemanget som industriell partner i Joint Strike Fighter.

Det nuvarande danska stridsflygplanet F-16 anskaffades tillsammans med Belgien, Nederländerna och Norge. I likhet med dessa länder utbildas de danska piloterna i USA. Nederländerna och Norge har beslutat att anskaffa JSF som ersättare till F-16 och är liksom Danmark industripartners i projektet. Personal ur det danska flygvapnet deltar i utvecklingsarbetet och provningen av F-35 och dansk försvarsindustri levererar delsystem och komponenter.

VIDSTRÄCKT MILITÄRGEOGRAFI

Den danska militärgeografin är omfattande med Grönland i väster, norr om Grönland Arktis, och Bornholm längst i öster. Integration i Nato och samarbete med allier-

ade, då främst USA, är den möjlighet som finns för att danska försvarsmakten ska kunna försvara danskt luftrum och territorium, särskilt i ljuset av den nya intressekonflikten mellan väst och Ryssland.

Det danska beslutet ska fattas i närtid. Utgående från danska strategiska intressen och politiska förutsättningar, skulle ett annat val än ett amerikansk stridsflygplan vara mycket överraskande. Det som kan vara till F-35 nackdel är den mycket höga totalkostnaden.

Claes Bergström är överstelöjtnant i Flygvapnet.

claes.bergstrom@hotmail.com

Svenska medier hänger inte med

Nästan ingen i Sverige rapporterade om den växande vurmen i Kreml för geopolitik och Eurasien, skriver Lars Gyllenhaal.

Geopolitik är realitet i Kreml. Foto: Katarina_B, iStock.

Detta med att man inte anat mer även när en allvarlig kris var nära förestående – det är något som fascinerat. Tyvärr måste också medges en ökad förståelse för att äldre generationer inte anade mer. Detta på grund av en lång rad nyhetsmissar i vår ”mer välinformerade” tid.

Kort före det att Vladimir Putin nådde högsta makten i Kreml, alltså för drygt femton år sedan, började en viss bok bli populär i den ryska säkerhetsapparaten. Boken heter ”Geopolitikens grunder” och är skriven av Alexander Dugin. Det är inte Dugin som är intressantast, utan att boken skrevs med hjälp av en av landets ledande militärstrateger, generallöjtnant Nikolaj Klokotov.

Bokens vision handlar om ett av Ryssland dominerat Eurasien och bland bokens avsnitt finns ett särskilt intresse för oss i Norden: ”Den finska frågan”.

Trots öppet stöd från militärer och att man i Eurasia-rörelsens styrelse redan för flera år sedan kunde finna höga statstjänstemän, som chefredaktören för försvarsministeriets Krasnaja Zvezda, så var det nästan ingen i Sverige som rapporterade om den växande vurmen i Kreml för geopolitik och Eurasien.

Efter annekteringen av Krim har dessa begrepp förvisso blivit frekventare i våra medier, men 2000-2014 fick man i princip söka sig till utländska medier för att följa med i utvecklingen.

INGEN ÖGONÖPPNARE

Georgienkriget 2008 borde ha varit en ögonöppnare. Ryssland införde flera månader före Georgienkriget sin valuta, pass och militär i både Abchasien och Sydossetien (som formellt ännu tillhör Georgien). I Krasnaja Zvezda ställde man flera månader före kriget på framträdande plats frågan om inte det bästa

vore om Sydossetien och Abchasien inlemmades i Ryssland.

Rysktalande med internet kunde även konstatera att ryska kosackorganisationer flera dagar före krigsutbrottet öppet organiserade frivilligbataljoner.

Ukrainakrigets inledning innebar enbart tillfällig förbättring i svenska medier. Detta kan nu konstateras eftersom det dröjde tre månader till dess att den ryska beredskapsövningen nära Norden i mars 2015 blev stor nyhet i Sverige. Det var därtill en väsentlig sak med den som missades av alla stora svenska medier, att den enligt ryska statsmedier efter ett par dagar mer än fördubblades och slutligen omfattade 80 000 personer och 220 flygfarkoster.

Lars Gyllenhaal är författare och är – tillsammans med Lennart Westberg – aktuell med boken *Svenskar i krig 1945-2015*.

lars_gyllenhaal@yahoo.se

Små steg bort från självständighet

*Av okunskap och oro ger vi efter för en falsk världsbild, anpassar oss steg för steg efter någon annans krav och önskemål. Vi hörsammar varningar som Ryssland sänder genom noggrant orkestrerad propaganda, genom gränskränkningar och övningar mot svenska mål. Därmed faller en eftergiftspolitik på plats innan konflikten brutit ut, skriver **Amanda Wollstad**.*

Vad ryms egentligen i en självständig utrikespolitisk linje? Att själv få välja vilka länder vi har diplomatiska relationer eller samövar militärt med? Att fritt kunna analysera och värdera omvärlden? Frågorna är var sig enkla eller okontroversiella, däremot är de eftersatta. Omvärlden förändras och det i sin tur påverkar oss. De dagar då vi kunde välja att ställa oss utanför eventuella konflikter i vårt närområde är, om de nu någonsin existerade, ohjälpligt förbi.

I en debattartikel i Jyllands-Posten i våras varnade Rysslands ambassa-

dör i Danmark Michail Vanin för konsekvenserna av att ansluta sig till Natos missilförsvar. Naturligtvis är det Danmarks beslut, det erkänner Vanin storsint, men om man går med så kommer danska örlogsfartyg räknas som mål för ryska kärnvapen. Då ska man komma ihåg att Danmark varit med i Nato länge, och ett deltagande i Natoalliansens gemensamma projekt därför inte borde vara kontroversiellt.

På en gemensam presskonferens med Finlands president Sauli Niinistö i Moskva i början på

sommaren konstaterade Rysslands president Vladimir Putin att Ryssland kommer att reagera mot nya hot i landets närhet. Nato närmar sig Rysslands gränser, påstår Putin, inte tvärt om. Finlands bästa garanti för säkerhet är fortsatt neutralitet.

Och Rysslands Sverigeambassadör Viktor Tatarintsevs varnade i en intervju i Dagens Nyheter för "motåtgärder" om Sverige skulle söka sig till Nato. Sverige måste vara "medvetna om konsekvenserna". Medvetna om att Ryssland i så fall tvingas att vidta svarsåtgärder militärt.

Men, inskjuter Tatarintsev, förblir vi alliansfria har vi inget att frukta.

Förutom då för vår självständighet, vår rätt att driva den utrikespolitiska linje vi vill och att söka samarbete med de nationer och de organisationer vi önskar.

ANPASSAD POLITIK

Tecken tyder på att anpassningen redan börjat. När ambassadör Tatarintsev i våras krävde garantier av UD att inga svenska eller finska plan skulle landa i Estland under en kommande flygövning blev det så. Visserligen var inga sådana landningar enligt Försvarsmakten planerade, men det rimliga hade naturligtvis varit att vänligt men bestämt förklara för ambassadören att några sådana garantier inte kunde lämnas.

Vem Sverige väljer att öva med och på vilket sätt så sker har tredje part inte med att göra, med undantag för den diplomatiska kutym och de internationella samarbetsavtal i form av Wiendokumentet som Ryssland gärna glömmer i sammanhanget.

När utrikesministern några månader dessförinnan kallat upp samme Tatarintsev på UD för att kräva en förklaring till varför ryska signalspaningsplan flög utan påslagen transponder i det intensivt trafikerade luftrummet kring Malmö och Köpenhamn kom hon ut från mötet och förklarade att så gör minsann svenska piloter och Natoplan också. Något som både försvarsmakten och Nato nekat till innan mötet, men som Ryssland anförst som ursäkt för sitt eget beteende.

Och när Luftförsvarsutredningen i våras presenterades var det med ett delvis censurerat stycke om den allt viktigare cyberkrigsförmågan, eftersom UD avrått från vissa formuleringar som kunde provocera Ryssland.

Nyspråket stannar inte heller i maktens korridorer. Eston Kohver,

den estniske officeren som kidnappades av ryska specialstyrkor förra året, dömdes i slutet på sommaren till femton år i ryskt fängelse för spioneri. I den initiala TT-notisen, som bland annat Svenska Dagbladet publicerade, förklarades kort domen och anklagelserna – att Kohver gripits i Ryssland – följt av en mening om att estniska myndigheter menade att Kohver först bort från den Estniska sidan av gränsen i sitt tjänsteutövande.

En redogörelse där båda sidors syn redovisades lika, i svensk medias ständiga strävan efter neutralitet och opartiskhet.

Undfallenhet kommer inte att deeskallera situationen.

En notis är till sin natur begränsad, en längre och något mer nyanserad artikel följde några timmar senare. Men precis som med rättelser kommer fördjupningar inte alla som läste de första meningarna till del, och alla kan inte förutsättas ha förkunskaper nog att själva avgöra sanningshalten i den ursprungliga rapporteringen.

...OCH ANPASSAD RETORIK

Rapporteringen från Ukraina följer samma mönster. Trots att MUST-chefen Gunnar Karlson i Almedalen konstaterade att vi vet att det finns ryska reguljära styrkor i östra Ukraina, och det knappast var det första klargörandet i frågan, talar fortfarande både media och politiker konsekvent om proryska rebeller.

Att utan värdering återge en lögn vid sidan om en sanning, ge dem samma utrymme, är att ta ställning. Att inte peka på bakgrund och etablerade

fakta är att ta ställning. Att okritiskt och konsekvent använda en missvisande terminologi är att ta ställning.

Av okunskap och oro ger vi efter för en falsk världsbild, anpassar oss steg för steg efter någon annans krav och önskemål. Vi hörsammar de varningar som Ryssland sänder, genom sina ambassadörers väl valda ord, genom noggrant orkestrerad propaganda och genom gränskränkningar, övningar mot svenska mål och utfall mot svenska plan och skepp. En eftergiftspolitik faller på plats redan innan konflikten brutit ut.

UNDFALLENHETENS PRIS

Undfallenhet kommer inte att deeskallera situationen kring Östersjön. Ryssland kommer inte låta sig nöjas med svensk och finsk neutralitet, med ett Danmark utanför Natos missilförsvar och tillbakadragna utländsk militär från Baltikum. Tvärtom kommer kraven bli fler och tonläget högre.

I takt med att vi backar blir pressen på våra grannar och vänner, de länder vi förbundit oss att inte passivt betrakta om konflikten blossar upp, starkare. Så mycket är den svenska solidariteten värd när våra långa kuster och vårt vidsträckta luftrum bildar ett säkerhetsvakuum mitt i östersjöområdet.

Sverige kan predika ickevåldsförsvar hur mycket vi vill, det kommer inte göra motparten mottaglig. Vill vi fortsätta vara en röst för fred, frihet och mänskliga rättigheter, då måste vi kunna lägga tyngd bakom våra ord. Skarpa uttalanden och spetsiga tweets allena skyddar vare sig gränser eller principer.

Amanda Wollstad är konsult, ledarskribent och säkerhetspolitisk debattör.

amanda.wollstad@gmail.com

Gränser i ett gränslöst Europa

Nattåget till Berlin rullar ut från perrongen i Malmö en kväll i juli. När jag vaknar morgonen därpå dröjer det inte länge innan konduktören meddelar att Berlin Hauptbahnhof är nästa station. Resan fortsätter mot Budapest. Efter att biljetten blivit kontrollerad slumrar jag till och plötsligt vibrerar mobilen, ett sms från Priceinfo meddelar vad det kostar att använda den i Tjeckien. Lite senare frågar konduktören efter biljetten – we have entered the Czech Republic – som han säger.

Sen ännu ett nytt land – Slovakien och en ny konduktör som stämplar biljetterna. Ännu har inte något pass efterfrågats. Ungern är nästa land och jag tänker på det starkt kritiserade stängslet som byggs vid gränsen till Serbien för att hindra flyktingar från att ta sig in i landet och Schengenområdet. Jag märker inte av Ungerns ökade kontroll av migrationsströmmarna eftersom min slutdestination ligger utanför det eftertraktade EU.

En artikel i The Economist handlar om alla de flyktingar som försöker ta sig genom Serbien och in i Ungern. Landet har sedan årsskiftet tagit emot ca 60 000 flyktingar. För att minska strömmen av människor bygger de stängslet som ska vara färdig den 31 augusti. Under den första halvan av 2015 har drygt 37 000 flyktingar sökt asyl i Serbien men, enligt The Economist, vill få stanna. En asylansökan låter dem nämligen göra ett lagligt stopp i landet i några dagar. Det verkliga antalet som korsar Serbien kan säkerligen vara det dubbla. Alla som vill vidare har nu bråttom innan stängslet är klart.

Efter att ha tillbringat några timmar i Budapest bär det av mot Belgrad. Det åldersstigna och rassliga tåget skramlar medan jag lämnar den fortfarande sommarheta huvudstaden trots att klockan är efter 22. Jag bäddar sängen i sovкупén och försöker sova. Vid 2-snåret vill den serbiska gränspolisén se passet. Väl framme i Belgrad försöker jag se om det finns migranter på stationen och ja, kanske några stycken. Jag vet inte.

Dags att proviantera inför den långa resan mot Skopje. Tåget lämnar Belgrad och bitvis går det i snigelfart, sannolikt på grund av värmen vilken påverkar rälsen och som gör det svårt att hålla hastigheten. Den låga hastigheten ger mycket lite fläkt i kupén och efter många svettiga timmar börjar jag hänga ut genom fönstret i hopp om att passera gränsövergången till Makedonien. Min lättnad är stor när de bistra gränspoliserna äntligen dyker upp och samlar ihop passagerarnas pass.

Så ser nog inte alla på tillfället att få visa sina identitetshandlingar. Jag har svårt att förstå mig hur det är att gå mil efter mil i flera dagar med packning i den här hettan. Många passerar just Makedonien till fots. Å ena sidan närmar sig kvicksilvret 40 grader på dagen men å andra sidan innebär det att det går att sova under bar himmel i 20-25 graders värme. Människor med ett mål i sikte och med en lång och svår resa bakom sig tar sig vidare genom den ungerska landsbygden. Detta i en värme som kräver mycket vätska. Då i somras rapporterade The Economist att 24 flyktingar hade dött och att migranterna ofta blev misshandlade av gränspolisén.

Framtiden är oviss och de europeiska länderna blir alltmer skeptiska till att ta emot flyktingar. Själv har jag ett svenskt pass i väskan och känner mig lyckligt lottad men tanken på hur det är att fly från krig och konflikter lämnar mig inte, hur ska vi någonsin förstå? Vi som bara tar fram passet och upptäcker nya spännande länder för att sedan åka tillbaka till trygga Sverige.

Cindy Sturesson är analytiker vid Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.

cindy.sturesson@gmail.com

Foto: privat

Röster om Sveriges försvar

I antologin **Röster om Sveriges försvar** ger fjorton politiker, forskare, journalister och militärer sitt personliga svar på behovet av ett försvar.

I **Röster om Sveriges försvar** skriver:

Wilhelm Agrell, Claes Arvidsson, Lena Bartholdson, Robert Egnell, Gunilla Herolf, Mattias Kristensson, Jan Nygren, Bo Pellnäs, Stefan Ring, Sara Skyttedal, Björn von Sydow, Jakob Westberg, Peter Wolodarski och Jan Ångström.

Läs den på aff:s hemsida: www.aff.a.se

eller beställ ditt exemplar genom att mejla till:

aff@aff.a.se

BLI MEDLEM!

För 200 kronor/år får du fyra nummer av Vårt Försvar och kallelser till föreningens aktiviteter (t o m 25 år är medlemsavgiften 100:-)

Inbetalning sker till plusgiro 12711-8
alt bankgiro 482-8885

Ange:

Namn

Adress

Telefon

E-postadress

Ålder

Mer information finns
på föreningens hemsida

www.aff.a.se

aff 125 år
FÖR FRED, FRIHET, FRAMTID

allmänna försvarsföreningen, aff, är en ideell förening som har genomfört verksamhet och publicerat denna tidskrift sedan 1890!

aff är fristående från myndigheter och politiska partier och föreningens ändamål är att aktivt delta i den säkerhets- och försvarspolitiska debatten genom föredrag, diskussioner och seminarier i syfte att främja Sveriges förmåga att möta såväl militära som andra former av samhällshot.

HIGH PRECISION

OVER LONG DISTANCES

The 155 mm IM HE-ER (High Explosive Extended Range) has been designed to defeat light armor and soft targets up to 40 km away. IM explosives provide an enhanced blast and fragmentation effect, and have a greater impact on semi-hard targets. For increased flexibility the round incorporates an interchangeable base bleed and hollow base. Nammo's 155 mm large caliber ammunition family is designed to significantly strengthen artillery.

Nammo

SECURING THE FUTURE